

Beleidskader erfgoed en cultuur 2022

december 2021

CULTUUR

Inhoud

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
1.1 Achtergrond actualisering beleid	4
1.2 Uitgangspunten cultuurbeleid	5
1.3 Rollen en instrumenten	6
2. Cultuurlandschap – Kwaliteit door ontwikkelen	7
2.1 Vanuit cultuurhistorische waarden sturing geven aan ruimtelijke ontwikkelingen	8
2.2 Investeren in provinciale structuren	8
2.3 Archeologie en archeologiemuseum Huis van Hilde	16
2.4 Financieel kader	19
3. Herbestemming – Behoud door verduurzaming	20
3.1 Ontwikkelen van kennis en netwerk voor herbestemming en leegstand	21
3.2 Stimuleren van het duurzaam gebruik van erfgoed	23
3.3 Financieel kader	25
4. Culturele infrastructuur – Ontwikkelen bovenlokaal netwerk	26
4.1 Stimuleren van regionale samenwerking	27
4.2 Toegankelijk en bereikbaar houden van het provinciaal bibliotheeknetwerk	29
4.3 Kwaliteitsbevordering van cultuureducatie in het basisonderwijs	31
4.4 Financieel kader	33
5. Uitvoeringspartners	34
6. Monitoring en evaluatie	36
7. Financiën	37
Bijlage Wettelijke taken en bestuurlijke afspraken	39

Foto voorkant: Het Hem in Zaandam, vroeger een artilleriefabriek, is nu een huis voor eigentijdse cultuur. (foto: Lars van den Brink, collectie Provinciale Atlas)

Voorwoord

Het mag best wat vaker gezegd worden: de provincie Noord-Holland beschikt over een ongekende culturele rijkdom die het koesteren meer dan waard is. In de loop van de eeuwen is die opgebouwd door vele generaties Noord-Hollanders, geboren in deze streken of hiernaartoe gekomen van elders. In de fantastische historische beeldcollectie de Provinciale Atlas wordt dit al meer dan honderdvijftig jaar vastgelegd. In erfgoed en monumenten en in kunst en cultuur zien we gemeenschappelijke waarden, gevoel voor schoonheid en de sterke binding met het unieke landschap van onze mooie provincie. Onze gedeelde geschiedenis ligt erin besloten en ze bieden ons waardevolle perspectieven voor een gemeenschappelijke toekomst.

We zijn soms geneigd dit als vanzelfsprekend te zien, maar dat doet geen recht aan de inspanningen van al die mensen, van pure liefhebber tot gelouterde professional, om ons erfgoed en de levende cultuur in stand te houden, te verduurzamen en te versterken. Het doet dan ook pijn om te zien hoe de coronacrisis erin heeft gehakt, hoe zwaar die juist de cultuur en de kunstsector heeft getroffen. De komende jaren blijven we ons hoe dan ook inzetten voor alles wat het leven de moeite waard maakt en waar de inwoners en bezoekers van Noord-Holland met zoveel belangstelling en plezier aan deelnemen.

In deze geactualiseerde cultuurnota blijven we daarom de lat hoog leggen. Ook dat past bij ons Noord-Hollanders. We weten wat we in onze mars hebben en maken slim gebruik van wat we hebben opgebouwd. Een goed voorbeeld daarvan is hoe we monumenten tegenwoordig slimmer herbestemmen door tegelijkertijd in te zetten op verduurzaming. Dat levert niet alleen goed hergebruik op, maar op termijn ook besparingen waar de generaties na ons van profiteren. De provincie werkt hierbij nauw samen met gemeenten en de betrokken instellingen en eigenaren.

We willen dat erfgoed en cultuur toegankelijk zijn voor de hele samenleving en dat iedereen ervan profiteert. Denk bijvoorbeeld aan de rol die bibliotheken spelen bij de bestrijding van laaggeletterdheid, maar ook als loket voor onafhankelijke, neutrale informatievoorziening. Zo belangrijk in een tijd van nepnieuws en desinformatie. Verder is voor onze provincie natuurlijk ook de toeristische aantrekkingskracht van erfgoed en cultuur van het grootste belang. Dat gaat van werelderfgoed tot technofestival. Alles heeft te lijden onder de pandemie, al verschilt het per sector en discipline. Toch ben ik optimistisch. Er ligt in Noord-Holland gewoon een ijzersterke basis. Die mag ons vertrouwen geven dat we deze crisis te boven kunnen komen, zeker als we er waardevolle lessen uit trekken.

Het is een van de vele voorbeelden van hoe we gestaag verder werken en nieuwe uitdagingen het hoofd bieden, zodat we met elkaar kunnen blijven leren en volop genieten van al het moois en waardevols dat Noord-Holland te bieden heeft.

Zita Pels
gedeputeerde Erfgoed en Cultuur

Leeswijzer

Dit herziene beleidskader volgt op het beleidskader *Cultuur in Ontwikkeling 2017-2020*. Het is een actualisatie van het beleid op basis van evaluaties, bijeenkomsten met belanghebbenden en actuele ontwikkelingen. Hoofdstuk 2 tot en met 4 behandelen de opgaven voor de thema's Cultuurlandschap, Herbestemming en Culturele Infrastructuur. Per opgave zijn de doelen en de bijbehorende activiteiten opgenomen. Er is aangegeven welke instrumenten ingezet worden om de doelen te realiseren en welke koppeling er is met andere programma's of projecten binnen de provincie. Ook is het beoogde resultaat in 2025 aangegeven en is het beschikbare financiële kader vermeld. In hoofdstuk 5 worden de organisaties genoemd die een rol spelen bij de uitvoering van het cultuurbeleid van de provincie. Hoofdstuk 6 beschrijft hoe het voorliggende cultuurbeleid wordt geëvalueerd/gemonitord. Hoofdstuk 7 biedt een overzicht van de verdeling van de financiële middelen. In de bijlage staat een overzicht van de wettelijke taken van de provincie en de bestuurlijke afspraken met betrekking tot erfgoed en cultuur.

1. Inleiding

In 2020 heeft de coronapandemie ons culturele leven voor een groot deel stilgelegd. De impact van de virusuitbraak is ongekend groot, ook op de rijke Noord-Hollandse cultuursector. Medio 2021 staat de samenleving aan het begin van het herstel van deze crisis. De provincie heeft culturele instellingen waar mogelijk ondersteuning geboden, onder meer via het provinciale noodfonds. Samen met de betrokkenen blik de provincie voorzichtig vooruit in het besef dat de definitieve artistieke, economische en maatschappelijke gevolgen nog niet bekend zijn.

Vanwege covid-19 is deze actualisatie van het beleidskader Cultuur een jaar uitgesteld. Het leek zinvol om de gevolgen van de crisis voor de culturele infrastructuur en het erfgoed zoveel mogelijk te kunnen meewegen. Gemeenten worden hard getroffen en het is de vraag of zij in de toekomst cultuur nog voldoende kunnen financieren. Hoe dan ook maakt de coronacrisis bepaalde opgaven urgenter. Het is hoog tijd om het gebouwde erfgoed te verduurzamen, evenals andere culturele panden. Dat levert een bijdrage aan de klimaatdoelstellingen én is zuiniger in gebruik. Tegelijkertijd maakt de coronacrisis het voor organisaties lastiger om te investeren in verduurzaming. De provincie stimuleert duurzaam gebruik en behoud van het erfgoed door bij restauratie van monumenten ook meteen te kiezen voor verduurzaming. Dit is gunstig voor het behoud van de historische structuren die zo kenmerkend zijn voor het Noord-Hollandse landschap, zoals de stolpenlinten.

Een onverwacht gevolg van de coronacrisis is dat bewoners sterker betrokken zijn geraakt bij hun leefomgeving. Meer mensen hebben cultuurinstellingen en erfgoederen in hun streek of regio bezocht. Bezoekers en bewoners herontdekken de cultuur in hun eigen omgeving. Culturele organisaties merken dat deze groepen zich willen herkennen in de geboden activiteiten. Zij hebben andere behoeften dan de internationale bezoekers. Dit is iets waar het beleid op moet inspelen.

De provincie wil deelname aan cultuur door iedereen ondersteunen. Daarom zijn diversiteit en inclusiviteit belangrijke thema's. Dit komt onder meer tot uiting in het tentoonstellingsbeleid van archeologiemuseum Huis van Hilde en in de activiteiten van verhalenplatform Oneindig Noord-Holland.

1.1 *Achtergrond actualisering beleid*

Dit geactualiseerde beleidskader is gebaseerd op evaluaties van het lopende cultuurbeleid en naar aanleiding van bijeenkomsten met het culturele en erfgoedveld, evenals met de belangrijkste partners van de provincie. In 2019 is een voortgangsrapportage gemaakt van het cultuurbeleid 2017-2020. Daaruit volgden aanbevelingen om uitvoeringsregelingen beter te laten aansluiten op de behoefte van de doelgroepen en om de Monumentenmonitor up-to-date te houden. Verder waren er aanbevelingen over de rol van het Steunpunt Monumenten en Archeologie, over netwerk- en kennisbijeenkomsten, over de samenhang tussen de gebiedsgerichte benadering en het erfgoedinstrumentarium en over de resultaten van de Loods Herbestemming.

Vervolgens is in 2020 een deelevaluatie op de onderdelen erfgoed en herbestemming uitgevoerd. Uit gesprekken met spelers in het veld en een enquête onder gemeenteambtenaren bleek dat de bestaande beleidsinstrumenten voor erfgoed en herbestemming een effectieve stimulans vormen voor onderhoud, restauratie en duurzame benutting van erfgoed. De belangrijkste aandachtspunten die uit de enquête naar voren kwamen, waren: een overzicht van de informatie over erfgoed en herbestemming; een prominente plek voor verduurzaming (ook in combinatie met restauratie); de samenhang van uitvoeringsregelingen met rijksinstrumenten en oog voor de rol van erfgoedvrijwilligers.

Impact covid-19

Omdat de covid-19-maatregelen grote gevolgen hebben voor de erfgoed- en cultuursector, is met de wethouders van de Noord-Hollandse gemeenten gesproken over de rol die de provincie kan vervullen bij het toekomstige cultuurbeleid. Daarnaast zijn rondetafelbijeenkomsten

georganiseerd met het culturele en erfgoedveld om dieper in te gaan op wenselijke aanpassingen van het provinciale cultuurbeleid als gevolg van de coronacrisis. De uitkomsten en aanbevelingen zijn verwerkt in de thema's van dit cultuurbeleid. Hierbij komen zowel verduurzamingsmaatregelen en een sterkere partnerrol voor de provincie bij regionale samenwerking aan de orde, als de maatschappelijke rol van erfgoed en de betrokkenheid van erfgoedgemeenschappen.

1.2 Uitgangspunten cultuurbeleid

Erfgoed en cultuur dragen sterk bij aan de kwaliteit van de leefomgeving. Noord-Holland heeft veel culturele organisaties en initiatieven, monumenten, (wereld)erfgoed, bijzondere archeologische vindplaatsen en historische cultuurlandschappen. Dit levert een aantrekkelijk woon- en verblijfsklimaat op. Tegelijkertijd zorgen de vele bezoekers uit binnen- en buitenland voor druk op culturele en toeristische voorzieningen. De provincie moet hierop inspelen bij het behoud van het historische cultuurlandschap.

Drie opgaven

Bij deze actualisatie zijn de speerpunten van het huidige cultuurbeleid gehandhaafd. Daarbij speelt het beleidskader in op een drietal opgaven: 1. transformatie van het cultuurlandschap; 2. leegstand, herbestemming en verduurzaming; 3. bereikbaarheid en toegankelijkheid van de culturele infrastructuur. Deze opgaven zijn onverminderd van kracht en vormen, onder meer door de blijvende impact van de covid-19-crisis, zo mogelijk een nog grotere uitdaging in de toekomst.

Transformatie van het cultuurlandschap

Het cultuurhistorisch landschap is net zo veranderlijk als het landschap zelf. Een van de speerpunten voor het beleid is dat cultuurhistorische waarden worden meegewogen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen. Voor erfgoed (zowel monumenten als archeologie) bieden de wettelijke kaders bescherming. Het provinciale beleid voor (archeologische) monumenten in de toekomst dient aan te sluiten bij aanstaande wijzigingen in de Erfgoedwet, bij klimaatveranderingen en bij de provinciale opgaven rondom klimaatadaptatie.

Leegstand, herbestemming en verduurzaming

De (dreigende) leegstand van monumenten tegengaan is een blijvende opgave. Volledig herbestemmen is niet altijd economisch en maatschappelijk haalbaar. Er zal – vooral bij religieus erfgoed – steeds vaker worden gekozen voor bijbestemming (een extra functie geven) waarbij sociaal-maatschappelijke waarden behouden blijven.

Relevant is dat er tussen de regio's Noord-Holland Noord (NHN) en de Metropoolregio Amsterdam (MRA) verschillen zijn in investeringskracht. De herbestemmingsopgave in NHN is complexer en vraagt meer inzet en aandacht omdat het lastiger is er commerciële investeerders voor te vinden. Door de coronacrisis zijn particuliere investeerders bovendien minder bereid risico's te nemen. Het is vaker nodig om nieuwe exploitatiemodellen te ontwikkelen.

Bij verduurzaming ligt de focus zowel op (continuïteit in) gebruik als op maatregelen voor een duurzame exploitatie.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid van de culturele infrastructuur

De bereikbaarheid en toegankelijkheid van de culturele infrastructuur blijven speerpunten. De provincie versterkt het bibliotheeknetwerk en de cultuureducatie op scholen. Daarnaast wordt de regionale samenwerking uitgebouwd.

Tussen de regio's NHN en de MRA zijn er grote ruimtelijke en economische verschillen, maar ook de culturele infrastructuur is anders. In de MRA ligt de uitdaging in de balans tussen de (inter)nationale publiekstrekkingen die hun stempel drukken op de ontwikkeling en bezoekersaantallen van andere culturele instellingen, en de ontwikkelingen in de kleinere steden. Een aantal steden heeft zowel culturele instellingen van nationaal niveau als lokale voorzieningen. Daarnaast omvat de MRA een aantal groeisteden waar de lokale culturele infrastructuur nog volop in ontwikkeling is. De culturele voorzieningen versterken elkaar omdat het aanbod zo divers is.

De gemeenten in de MRA investeren van oudsher veel in cultuur, wat zich uitbetaalt in de rijke culturele omgeving. De pandemie en de gevolgen ervan doen echter een aanslag op hun budgetten. Bovendien betekent de grote woningbouwopgave een extra uitdaging om eveneens te zorgen voor voldoende en toegankelijke culturele voorzieningen.

In NHN is de culturele infrastructuur minder sterk ontwikkeld. Het recent opgestelde cultuurprofiel *Zee aan ruimte, land vol cultuur* is gericht op versterking van deze structuur en kan blijvend impact hebben op de regio. Nu het Rijk steeds meer inzet op stedelijke regio's is het zaak om de regionale culturele infrastructuur zowel in de MRA als in NHN te blijven versterken vanuit een breder perspectief.

1.3 Rollen en instrumenten

De Rijksoverheid, provincies en gemeenten ontwikkelen ieder vanuit de eigen rol en taak cultuurbeleid. Cultuurhistorie en de culturele infrastructuur behoren tot de kerntaken van de provincie. Onder cultuurhistorie in relatie tot het ruimtelijk-economisch domein valt het beleid op het gebied van cultuurlandschap, archeologie en monumenten. Voor wat betreft de culturele infrastructuur heeft de provincie een rol als partner en verbinder. Deze kerntaken vormen samen met de wettelijke taken en bestuurlijke afspraken de basis van het cultuurbeleid. Om de beleidsdoelen op korte en lange termijn te verwezenlijken zet de provincie verschillende rollen en instrumenten in. Afhankelijk van het thema en het beleidsdoel kiest de provincie een of meer rollen die haar ter beschikking staan (zie afbeelding).

Rollen en activiteiten

De provincie heeft bij de uitvoering van het cultuurbeleid vooral de rol van (beleids)ontwikkelaar, partner en opdrachtgever. Als (beleids)ontwikkelaar ondersteunt de provincie gemeenten bij ruimtelijke ontwikkelingen en beschermt de kernkwaliteiten van het Noord-Hollandse cultuurlandschap. Als partner levert de provincie meerwaarde door de verbinding te leggen met de verschillende regio's, gemeenten, andere provincies en het Rijk. De provincie brengt organisaties en gemeenten bij elkaar en zorgt ervoor dat kennis wordt gedeeld. Daarnaast stimuleert de provincie met uitvoeringsregelingen en opdrachten nieuwe uitvoeringspraktijken, innovaties en samenwerking tussen gemeenten en culturele instellingen. De provincie geeft opdracht voor onderzoeken en monitors, zodat kennis en expertise beschikbaar komen voor culturele ontwikkelingen en voor het behoud en het beheer van erfgoed.

Niet in de laatste plaats wil de provincie op veel terreinen een inspirator zijn: voor erfgoedbeleid, voor ruimtelijke ontwikkelingen waarbij cultuurhistorie een belangrijke rol speelt, voor cultuurtoerisme en voor de maatschappelijke en economische betekenis van erfgoed en cultuur.

2. Cultuurlandschap – Kwaliteit door ontwikkelen

Doel

Structuren van provinciaal belang versterken en benutten

Noord-Holland heeft een grote variatie aan landschappen met veel kenmerkende gebouwde en archeologische monumenten. Dit cultuurlandschap vertegenwoordigt een belangrijke economische, maatschappelijke en culturele waarde. Het landschap verandert onder invloed van allerlei ruimtelijke ontwikkelingen en opgaven. Hierbij gaat het om zaken als de verstedelijking van het platteland, veranderende mobiliteit, klimaatadaptatie en energieafspraken, en veranderende productie- en consumptiepatronen. Bovendien zijn er binnen de provincie grote regionale verschillen. In de Metropoolregio Amsterdam (MRA) is er bijvoorbeeld een grote opgave in woningbouw, terwijl er in Noord-Holland Noord (NHN) sprake is van agrarische schaalvergroting. Hiermee houdt de provincie rekening in het beleid.

Oude waddendijk, oostkant Texel (foto: Mark Eker)

De opgave

De provincie wil dat er bij de transformatie van het cultuurlandschap zorgvuldig te werk wordt gegaan. De provincie heeft de ambitie om ruimtelijke ontwikkelingen zo te sturen dat provinciale structuren erdoor worden versterkt en verbeterd. Deze ambitie is benoemd in de [Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018](#). De provincie beschermt wat moet, en inspireert waar dat kan.

De nieuwe Omgevingswet (verwachte inwerkingtreding medio 2022) vraagt om een nieuwe werkwijze van de provincie, van achteraf toetsen naar van tevoren meedenken. Ook wordt er van de provincie steeds meer een visie gevraagd op waar en vooral hoe ruimtelijke opgaven kunnen plaatsvinden in het landschap. Dit dwingt de provincie om te bepalen wat er regionaal zo waardevol is dat het behouden dient te worden. Dat kan initiatiefnemers inspireren bij nieuwe ontwikkelingen. Verder investeert de provincie in opgaven en ontwikkelingen die de kwaliteit van het cultuurlandschap versterken. Hierbij zet de provincie in op drie pijlers:

1. Vanuit cultuurhistorische waarden sturing geven aan ruimtelijke ontwikkelingen
2. Investeren in provinciale structuren
3. Archeologie en archeologiemuseum Huis van Hilde

2.1 Vanuit cultuurhistorische waarden sturing geven aan ruimtelijke ontwikkelingen

De provincie geeft richting aan ruimtelijke ontwikkelingen. Als uitgangspunt hanteert de provincie de structuren van provinciaal belang die zijn vastgelegd in de *Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018*.

De rol van de provincie is die van regelaar die samenwerkt met gemeenten, ontwikkelaars en initiatiefnemers om de kwaliteit van het landschap en de cultuurhistorie te behouden én te versterken. Om deze kwaliteit te waarborgen hanteert de provincie bepaalde principes die met de specifieke structuren te maken hebben. De provincie kan bijvoorbeeld zo sturen dat er rekening wordt gehouden met spreiding en onderlinge samenhang van de stolpboerderijen binnen de stolpenstructuur. Of de provincie geeft sturing aan ontwikkelingen binnen de landgoederenzones zodat de bestaande zichtassen behouden blijven.

Instrumenten

- Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018
- Ambtelijk Advies Ruimtelijke Kwaliteit (ARK)
- Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK)
- Adviescommissie Ruimtelijke Ordening (ARO)
- Omgevingsverordening Noord-Holland 2020
- Steunpunt Monumenten en Archeologie
- Opdrachten en onderzoeken

Koppeling programma's en projecten

- Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam
- Omgevingsvisie NH 2050

Resultaat 2025

- Als regelaar heeft de provincie de ontwikkelingsgerichte instrumenten ingezet ter inspiratie en ondersteuning van samenwerkingspartners. De provincie heeft daarmee vanuit het gedachtegoed van de Omgevingswet de structuren van provinciaal belang een goede plek gegeven in het ruimtelijk beleid. Hiermee is sturing gegeven aan een kwalitatieve ontwikkeling van het landschap.
- Het Steunpunt Monumenten en Archeologie heeft gemeenten geholpen door gebiedsgerichte ondersteuning te bieden bij ruimtelijke ontwikkelingen in relatie tot het gebouwde, groene en archeologische erfgoed. Daarnaast zijn de gemeenten begeleid in aanloop naar en bij de uitvoering van de Omgevingswet.

2.2 Investeren in provinciale structuren

Behouden en benutten

De provincie investeert in de structuren van provinciaal belang. Keuzes zijn in de eerste plaats gericht op behoud daarvan en op vergroting van de ruimtelijke kwaliteit. Daarnaast wil de provincie dat de structuren kunnen worden benut voor maatschappelijk en economisch rendement. Om daar kansen voor te creëren koppelt de provincie structuren aan provinciale gebiedsopgaven. Een voorbeeld hiervan is de gebiedsopgave Polder Waard Nieuwland die binnen de provinciale structuur Waddenkust ligt. Via deze koppeling kon het monument Wierdijk worden gerestaureerd en het nabijgelegen provinciaal monument Wierschuur worden herbestemd. Om bezoek te stimuleren is een fietspad langs de Wierdijk aangelegd.

De provincie zet de middelen voor restauratie, herbestemming en verduurzaming van monumenten vooral in voor de provinciale structuren. Ten eerste wil de provincie de ruimtelijke en intrinsieke kwaliteit van deze structuren en de bijbehorende monumenten benutten en

versterken. Ten tweede blijkt dat juist hier de grootste restauratiebehoefte ligt. Het gaat vooral om restauraties in de landgoederenzones van Kennemerland en het Gooi (inclusief de groene monumenten), de bakens in het landschap (religieus erfgoed) en de stolpenstructuren (agrarisch erfgoed).

Kennis en netwerk

De provincie versterkt het behoud en het gebruik van de structuren door kennis erover te delen en door kennisnetwerken op te zetten. De provincie biedt informatie via de Monumentenmonitor Noord-Holland, de Noord-Hollandse Waarderingskaart voor stolpboerderijen en de [Wegwijzer monumenten](#). De provincie houdt deze instrumenten up-to-date. Daarnaast deelt de provincie kennis met partners via een kennisbank en via het Steunpunt Monumenten en Archeologie. Verder organiseert de provincie netwerkbijeenkomsten, zoals de jaarlijkse Molencontactdag en de netwerkdagen voor verduurzaming, herbestemming en restauratie van monumenten.

*Fort K'ijk bij Uitgeest, een fort dat innovatieve en duurzame nieuwe functies heeft gekregen.
(foto: Martin van Lokven)*

De provincie werkt in netwerken samen met verschillende partners rond bovenregionale structuren. Zo draagt de provincie, samen met het Rijk, de kustprovincies en gemeenten, bij aan een visie voor de toekomst van de Atlantikwall. Deze militaire verdedigingslijn vormt een unieke historische laag in het internationale kustlandschap. Als onderdeel van de structuur Noordzeekust is dit gebied van belang voor de provincie. Het Steunpunt Monumenten en Archeologie coördineert de samenwerking. Deze aanpak zal de provincie ook toepassen voor de landgoederenzones in Kennemerland.

Provinciaal erfgoedregister

In het [provinciaal erfgoedregister](#) staan de individuele monumenten die de structuren van provinciaal belang vormen, stuk voor stuk beschreven. Dit register bevat circa vijfhonderd provinciale monumenten. Het zwaartepunt ligt bij de Stelling van Amsterdam, de Westfriese Omringdijk en de IJdijken. Na een herziening beschikt de provincie over een register dat representatief is voor de ontwikkeling van gebouwd en archeologisch erfgoed binnen de structuren van provinciaal belang. Er worden geen nieuwe inschrijvingen in het register meer voorzien, met uitzondering van de stolpen.

Op de nieuwe waarderingskaart voor stolpboerderijen komen historische stolpboerderijen voor die tot recent onbekend waren (tot bouwjaar 1965). De intrinsieke waarde ervan is zo uniek dat om ze te behouden voor later, alleen objectbescherming afdoende is. Het huidige aantal provinciaal beschermde stolpen bedraagt 87. De provincie kan binnen de huidige financiële kaders tot maximaal 150 provinciaal beschermde stolpen opnemen, waarmee een goede representativiteit binnen de stolpenstructuren gewaarborgd kan worden. Daarom behoudt de provincie de bevoegdheid monumenten aan te wijzen en mutaties in het erfgoedregister aan te brengen. Onder de Omgevingswet betekent dit dat de provincie gemeenten zal instrueren om uitvoering te geven aan dit provinciaal belang.

Om het provinciale erfgoed te promoten verstrekt de provincie monumentenschildjes aan eigenaren van monumenten. Hiermee bedankt de provincie ook de eigenaren, bewoners en gebruikers van monumenten voor hun inzet voor het behoud van cultureel erfgoed. Verhalenplatform Oneindig Noord-Holland besteedt in een [speciale serie](#) aandacht aan de verhalen van bewoners en eigenaren van provinciale monumenten.

De Noord-Hollandse Waarderingskaart voor stolpboerderijen

De historische stolpboerderij met de kenmerkende piramidevorm komt vrijwel alleen voor in Noord-Holland en is daarmee bepalend voor de identiteit van het landschap. Als deze stolpboerderijen zouden verdwijnen betekent dat op termijn afkalving van deze identiteit. Om inzicht te krijgen in de afname van het stolpenbestand heeft de provincie in 2020 opdracht gegeven tot het maken van de Noord-Hollandse Waarderingskaart voor stolpboerderijen.

Uit de waarderingskaart blijkt dat er gemiddeld twintig [historische stolpen](#) per jaar verdwijnen, op een totaal van 4.846 stolpen. Tegenover de sloop van (historische) stolpen staat tegelijkertijd een fors aantal nieuw gebouwde stolpen. Dit is een ontwikkeling die getuigt van betrokkenheid bij het historisch landschap en van een bereidheid tot investeren in de stolp als bouwtype. Hierdoor komt de identiteitsvraag in een ander perspectief te staan. Als onder 'identiteit' wordt verstaan een overlevering van waarden over meerdere generaties, dan staat deze identiteit onder druk door de voortgaande sloop van historische stolpen. Als we de nieuwbouwstolpen definiëren als objecten die het kenmerkende landschap ondersteunen, dan is er minder sprake van verlies. De provincie erkent dat nieuwe stolpen ook bijdragen aan de identiteit van het landschap en wil tegelijkertijd de waarde van de historische stolpen in een breder verband zien.

Leegstand en verwaarlozing als gevolg van het verlies aan economische functies zijn de voornaamste oorzaken van het verdwijnen van de stolp. De provincie wil toekomstige sloop zoveel mogelijk tegengaan door hergebruik aantrekkelijker te maken. Dit doet de provincie door verduurzaming en herbestemming te ondersteunen en nieuwe economische functies mogelijk te maken. Zo is de opsplitsing van karakteristieke stolpboerderijen in meerdere woningen in de omgevingsverordening mogelijk gemaakt.

De waarderingskaart geeft inzicht in het totale Noord-Hollands stolpenbestand en de cultuurhistorische en landschappelijke waarden van de stolpen en hun erven, door middel van een ordeningssysteem van kwaliteiten. De provincie zet de publieke waarderingskaart in ter kennis en inspiratie voor behoud door ontwikkeling en verduurzaming van het erfgoed. Daarbij wil de provincie eigenaren, gemeenten en ontwikkelaars stimuleren om samen met haar in deze waarden te investeren door kennis te delen en samen te werken. De Loods Herbestemming zet zich hiervoor in. De waarderingskaart wordt digitaal toegankelijk en de provincie zal door middel van netwerkbijeenkomsten en nieuwsberichten de aandacht vestigen op het gebruik en de toepassingen van de waarderingskaart. Hierbij wordt samengewerkt met het Steunpunt Monumenten en Archeologie.

Vooralsnog heeft de waarderingskaart geen juridische doorwerking. Om meer greep te krijgen op de geleidelijke afname van het historisch stolpenbestand kan een sloopvergunningstelsel voor geclassificeerde stolpen uit de stolpenkaart worden gehanteerd. Uit de bij de waarderingskaart behorende beleidsaanbevelingen blijkt dat hiervoor draagvlak is bij een aantal gemeenten met veel stolpen op hun grondgebied. Anders dan bij een sloopmelding komt de gemeente bij

vergunningplicht in gesprek met eigenaren die sloop overwegen. De procedure van een sloopvergunning draagt ertoe bij dat er meer tijd is om inzicht te krijgen in de bouwhistorische waarden die verloren zouden kunnen gaan en nader onderzoek te doen naar de bouwtechnische staat en de mogelijkheden voor herbestemming en verduurzaming. Over de wenselijkheid van het invoeren van een vergunningstelsel voor sloop van historische stolpboerderijen en de gevolgen ervan zal de provincie in overleg treden met alle gemeenten in Noord-Holland.

Stolpenstructuur te Wijdenes. (foto: Pepijn Borgwart Synergique)

Restauratiebehoefte

De provincie Noord-Holland heeft in totaal 30.000 monumenten die door het Rijk, de provincie en de gemeenten worden beschermd. De eigenaren van 5.500 hiervan – rijksmonumenten die niet als woonhuis zijn gebouwd – en de eigenaren van 500 provinciale monumenten, vormen de doelgroep bij de restauratieopgave. De restauratiebehoefte bedroeg in 2020 ruim 17% van dit monumentenbestand voor in totaal € 119 mln.¹ Deze behoefte is weliswaar groot, maar is sinds 2017 met 6% afgenomen. Dit betekent dat 83% van de monumenten in goede of redelijke staat verkeert. De provincie wil zich inspannen om dit percentage in de komende vier jaar te verhogen naar 85%. De restauratiebehoefte komt daarmee op 15% in 2025.

Voor de rijksmonumenten zet de provincie € 5 mln per jaar in. Bij de verdeling van de restauratiemiddelen voor rijksmonumenten richt de provincie zich op restauratie van niet-woonhuismonumenten in de steden, vooral in Amsterdam. Dit past binnen de afspraken over de decentralisatie van de restauratiemiddelen voor rijksmonumenten, die de provincies in 2015 met het Rijk hebben gemaakt.

Voor de provinciale monumenten zijn middelen voor restauratie en onderhoud beschikbaar. Hierbij wordt rekening gehouden met de gevolgen van covid-19 en met toenemende bouwkosten, waardoor de investeringsmogelijkheden van belangrijke uitvoerders van restauratie- en verduurzamingsopgaven zijn afgenomen. Omdat Noord-Holland een aantal zeer grote restauratieopgaven telt (zogenoemde ‘kanjers’ van meer dan € 10 mln) die buiten de provinciale subsidiemogelijkheden vallen, zal de provincie bij het Rijk inzetten op een gezamenlijke oplossing hiervoor.

Benutting

Bij restauratieopgaven gaat het veelal om economisch haalbare benutting door middel van her- of bijbestemming. De provincie heeft een Loods Herbestemming benoemd die zich hiervoor inzet. De provincie ziet economisch haalbare benutting vooral in het licht van een breed gedragen maatschappelijke verantwoordelijkheid en een hoge mate van publieksgerichtheid. Bij de toekenning van subsidie zal de provincie die haalbare benutting laten meewegen.

---

¹ Monumentenmonitor Noord-Holland

De ondertekening van het Verdrag van Faro door het Rijk betekent dat ook de provincie de maatschappelijke en verbindende waarde van erfgoed en het belang van deelname aan de beleving van erfgoed door de samenleving meer aandacht geeft. Passend bij de rol van de provincie met betrekking tot het behoud van erfgoed ondersteunt de provincie daarom stichtingen en verenigingen met de status van Algemeen Nut Beogende Instellingen (ANBI) die werken aan behoud en benutting van erfgoed en zich richten op publieke betrokkenheid. De provincie biedt daarvoor expertise bij het vinden van economisch haalbaar gebruik en schept gunstige subsidievoorwaarden bij restauratie.

Professionele Monumentenorganisaties (POM's)

POM's zijn in staat om complexe restauratie-, herbestemmings- en verduurzamingsopgaven te realiseren en het resultaat als onderdeel van hun monumentenbezit te beheren. De provincie ondersteunt de POM's met gunstige subsidievoorwaarden voor restauraties. Daarnaast wil de provincie met de POM's en de (erfgoed-)ANBI's werken aan een gunstig toekomstperspectief voor religieus erfgoed dat een maatschappelijke functie blijft behouden. De provincie richt zich op een oplossing waarbij de ANBI's zich kunnen concentreren op programmering en uitvoering van activiteiten en de POM's op de instandhouding van het erfgoed door overname. De Loods Herbestemming stimuleert dit proces.

Buitenplaats Akerendam in Beverwijk is aangelegd in 1636 door de Amsterdamse koopman Jan Bicker en lag vroeger aan het Wijkermeer. (Foto: PNH)

Restauratieambacht

De provincie wil de beschikbare middelen voor de ondersteuning van arbeidsmarktoeleiding in het restauratieambacht via de Regionale Opleidingsprojecten (ROP) zo effectief mogelijk inzetten. De provincie onderzoekt hoe het is gesteld met de toekomst voor dit ambacht en in hoeverre inzet van ambachtslieden uit andere EU landen hier (al) een oplossing voor biedt.

Extra mogelijkheden voor historische windmolens

De werkende historische windmolens in Noord-Holland vormen een van de structuren van provinciaal belang. Het overgrote deel is beschermd als rijksmonument en verkeert over het algemeen in een goede bouwkundige staat. De windmolens zijn van oudsher een belangrijk

element in het provinciale landschap. Enerzijds omdat (draaiende) molens bij uitstek een identiteitsbepalende rol hebben in het Noord-Hollandse landschap, anderzijds omdat ze vrijwel geheel door vrijwilligers worden gedragen en daarmee een maatschappelijk belang dienen. Aan de reguliere subsidiemogelijkheden voor rijksmonumenten heeft de provincie een extra subsidiemogelijkheid voor het onderhoud van windmolens toegevoegd. Deze subsidie van € 5.300 per molen wordt eenmaal in de drie jaar verstrekt in aanvulling op de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (SIM) van het Rijk.

Verduurzaming koppelen aan restauratie

De provincie wil inzicht krijgen in de effecten van klimaatverandering op monumenten en archeologische vindplaatsen in Noord-Holland. Met het Rijk participeert de provincie in IPO-verband in een verkenning van klimaatadaptatie en cultuurhistorie. Een klimaatstresstest cultuurhistorie zal inzicht geven in wat de daadwerkelijke gevolgen voor de (archeologische) monumenten in Noord-Holland zijn. Het onderzoek van het Rijk geeft een goede aanvulling op de kansen voor ingrepen. Vervolgens zal de provincie bekijken hoe de resultaten toegepast kunnen worden in het provinciale beleid.

Het energieverbruik terugdringen is een van de grootste opgaven voor de gebouwde omgeving in de komende decennia. Omdat het erfgoed ook in energiegebruik toekomstbestendig moet zijn, koppelt de provincie steeds energiebesparende en energieopwekkende maatregelen aan de restauratiebehoefte. Hiervoor zijn zogeheten [groene menukaarten](#) beschikbaar voor diverse soorten monumenten. De provincie streeft naar een CO₂-reductie van 40% in 2030 en 60% in 2040 als gemiddelde voor het gehele monumentenbestand.²

Om verduurzaming te stimuleren verleent de provincie een hoger percentage restauratiesubsidie bij toepassing van energiebesparende en energieopwekkende maatregelen. Met de zo verkregen besparing op de eigen bijdrage in de restauratiekosten kan de eigenaar investeren in verduurzaming. Voor de verduurzaming zelf verstrekt de provincie ook subsidie voor energiescans en is er voor de uitvoering de laagrentedragende hypothecaire lening uit het Noord-Holland Fonds voor Monumenten. Tijdelijk zijn er middelen uit het Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds beschikbaar voor fysieke maatregelen. Zo ontstaan er combinaties van subsidie en laagrentedragende financiering waarmee eerder goede ervaringen zijn opgedaan.

Unesco werelderfgoed

Noord-Holland heeft drie beschermde Unesco werelderfgoederen. De Amsterdamse grachtengordel, Droogmakerij De Beemster en de Hollandse Waterlinies (de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie).

Bescherming van de cultuurhistorische waarden van De Beemster is van belang bij ruimtelijke ontwikkelingen. De Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018 is daarom richtinggevend bij het afwegen van ruimtelijke plannen en de impact hiervan op het historische landschap.

Voor de Hollandse Waterlinies ontwikkelt de provincie een apart uitvoeringsprogramma 2022-2026. Naast de doorlopende inzet op de herbestemming en restauratie van de militaire werken en gebouwen, zoals de forten, richt de provincie de aandacht op het landschappelijk deel van het werelderfgoed: het 'strategisch landschap' (de hoofdverdedigingslijn, inundatiegebieden, schootsvelden en verboden kringen) en het watermanagementsysteem. Het coalitieakkoord *Duurzaam Doorpakken* heeft hiertoe de aanzet gegeven door de herstelbehoefte van de liniedijken te agenderen. Een vast onderdeel van het uitvoeringsprogramma betreft daarnaast de bescherming en het uitdragen van de uitzonderlijke universele waarden van het werelderfgoed de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De provincie ijvert voor volledige aanwijzing van de Stelling van Amsterdam als rijksmonument.

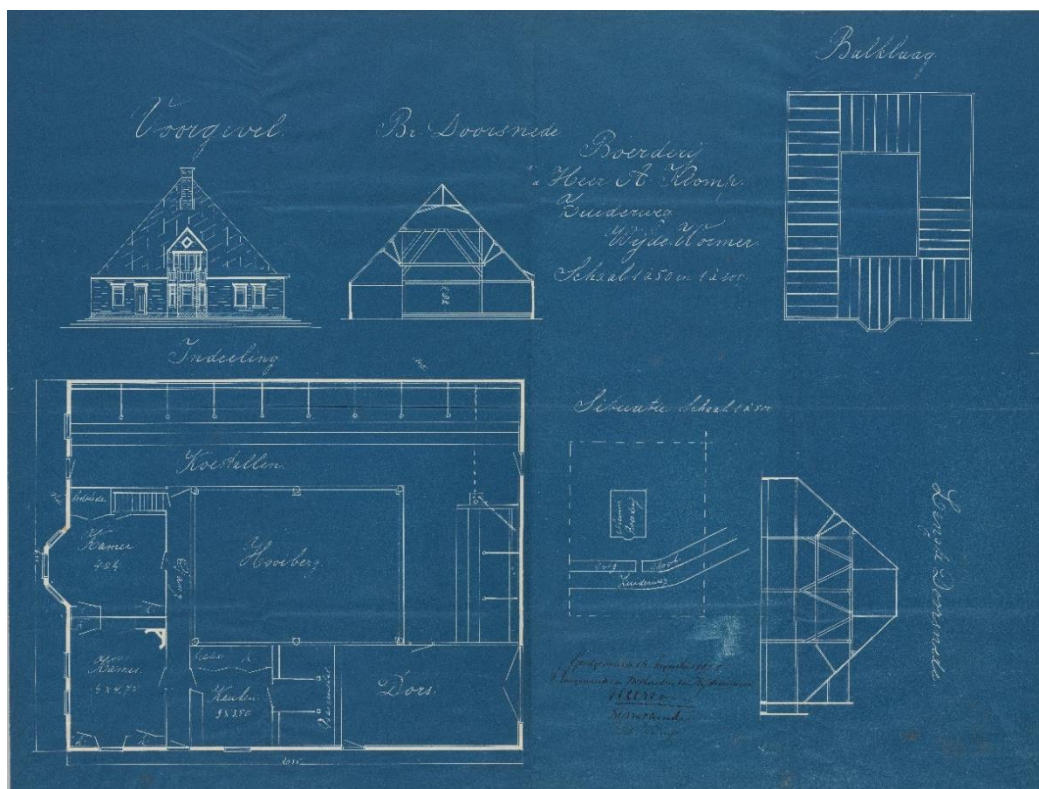
Provinciale Atlas

Om de huidige provincie Noord-Holland goed te kunnen doorgronden is kennis over de historie van het landschap en de inrichting ervan onontbeerlijk. De provincie heeft vanaf 1866 een historische beeldcollectie aangelegd: de [Provinciale Atlas](#). Deze unieke verzameling prenten, tekeningen, kaarten en foto's toont hoe het landschap van Noord-Holland zich in de loop van de

---

² Zie ook Routekaart Verduurzaming Monumenten www.duurzaamerfgoed.nl

tijd ontwikkeld heeft. De provincie hecht belang aan het zorgvuldig beheren van deze beeldcollectie en wil de bekendheid ervan bevorderen. Het streven is om alle 82.000 objecten in de collectie via de [online beeldbank](#) te ontsluiten zodat de inwoners van Noord-Holland de beelden gemakkelijk en gratis kunnen bekijken en gebruiken. Voor tijdelijke tentoonstellingen in het archeologiemuseum Huis van Hilde worden ook objecten uit de Provinciale Atlas gebruikt. De historische collectie wordt jaarlijks aangevuld met actuele beelden uit een [documentaire foto-opdracht](#). Een professionele fotograaf legt het huidige tijdsbeeld van het landschap van Noord-Holland op een persoonlijke manier vast aan de hand van een jaarlijks wisselend thema.

Technische tekening/blauwdruk van een stolpboerderij van de Heer A. Klomp aan de Zuiderweg in Wijde Wormer, 1928. Collectie Provinciale Atlas

De provincie heeft het beheer van de Provinciale Atlas en de taak om de toegankelijkheid en bekendheid ervan te bevorderen ondergebracht bij Het Noord-Hollands Archief. Thema's als diversiteit en inclusiviteit zijn tot nu toe niet expliciet aan bod gekomen bij de Provinciale Atlas. Het Noord-Hollands Archief start een onderzoek om meer inzicht te krijgen in de ontstaansgeschiedenis, redenen van verwerving en witte vlekken in de historische beeldcollectie. De provincie werkt aan een beschrijving van wat de thema's diversiteit en inclusiviteit inhouden voor de Provinciale Atlas. Met de verworven kennis kan de provincie in de toekomst gericht aandacht besteden aan onderbelichte thema's of een scherper aankoopbeleid formuleren.

Verhalenplatform Oneindig Noord-Holland

De provincie draagt naar een breed publiek uit dat cultuurhistorische structuren zoals dijken, stolpboerderijen en droogmakerijen belangrijk zijn voor de identiteit van Noord-Holland. Daarom ondersteunt de provincie door middel van een opdracht aan het Noord-Hollands Archief het [verhalenplatform Oneindig Noord-Holland](#) zodat verhalen over de cultuurhistorische structuren en de provinciale monumenten toegankelijk zijn voor iedereen. Het Noord-Hollands Archief heeft ruime ervaring met het uitdragen van historische verhalen en beheert het verhalenplatform.

Doordat Oneindig Noord-Holland de grote verzameling verhalen koppelt aan exacte gps-data kunnen inwoners en recreanten [op locatie](#) historische verhalen uit de directe omgeving opzoeken. Oneindig Noord-Holland gaat gericht op zoek naar en geeft invulling aan diverse en inclusieve historische verhalen voor verschillende groepen Noord-Hollanders. Daarvoor sluit het platform aan bij maatschappelijke ontwikkelingen op dit vlak, onder meer via samenwerkingsverbanden van musea in Noord-Holland.

Instrumenten

- Provinciaal Erfgoedregister
- Monumentenmonitor Noord-Holland
- Noord-Hollandse Waarderingskaart voor stolpboerderijen
- Noord-Hollands Fonds voor Monumenten
- Restauratieregeling voor rijksmonumenten en provinciale monumenten
- Wegwijzer Monumenten
- Onderhoudsregelingen voor rijksmonumenten, windmolens en voor provinciale monumenten
- Loods Herbesteding Noord-Holland
- Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2022-2026
- Verhalenplatform Oneindig Noord-Holland
- Historische beeldcollectie Provinciale Atlas
- Archeologiemuseum Huis van Hilde
- Omgevingsverordening Noord-Holland 2020
- Opdrachten en onderzoeken

Koppeling programma's en projecten

- Erfgoeddeal Kusten IJsselmeergebied
- Kwaliteitsimpuls Markermeerdijken
- Duurzame verstedelijking
- Waddenfonds (restauratie en publiektoegankelijk maken van provinciaal monument Wierdijk)
- Verkenning klimaatadaptatie en cultuurhistorie
- Landschapstriënnale
- Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam
- Omgevingsvisie NH 2050
- Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds

Resultaat 2025

Vanuit de rol als beleidsontwikkelaar heeft de provincie:

- de restauratieopgave voor rijksmonumenten en provinciale monumenten teruggebracht naar 15%;
- meer maatschappelijke bewustwording over waarden van historische stolpboerdijen gecreëerd en mogelijkheden om deze waarden door middel van duurzame benutting te revitaliseren;
- verduurzaming onlosmakelijk verbonden aan restauraties, herbestedingen en bijbestedingen;
- voor de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie uitvoering gegeven aan een nieuw Uitvoeringsprogramma;
- ervoor gezorgd dat de bekendheid en het gebruik van (online ontsloten) objecten uit de collectie Provinciale Atlas in 2025 is toegenomen ten opzichte van 2022;
- bij een groeiend aantal gebruikers de verhalen van Oneindig Noord-Holland bekend gemaakt.

2.3 Archeologie en archeologiemuseum Huis van Hilde

De provincie heeft als voornaamste taken op het gebied van archeologie:

- de instandhouding van een provinciaal archeologisch depot;
- uitvoering van de beginselen van het Verdrag van Valetta (Malta);
- uitvoering van de Erfgoedwet, waarin behoud van archeologische vindplaatsen *in situ* centraal staat.

Het archeologisch depot is ondergebracht in [archeologiemuseum](#) Huis van Hilde in Castricum. Het beheer en management van Huis van Hilde zijn een belangrijk onderdeel van het provinciaal archeologiebeleid.

Verdrag van Valetta (Malta)

Het Rijk heeft aan gemeenten via de ruimtelijke ordening de belangrijkste taak opgedragen als het gaat om goede bescherming van archeologische vindplaatsen. Gemeenten zijn bijvoorbeeld meestal het bevoegd gezag (vergunningverlener), onder andere bij nieuwbouw. Het ter plekke behouden van archeologische vindplaatsen (behoud *in situ*) is daarbij het uitgangspunt. Als dat niet mogelijk is, dient gravend archeologisch onderzoek (behoud *ex situ*) te worden uitgevoerd.

Op drie punten heeft de provincie een belangrijke rol in het uitvoeren van ‘Malta’-beleid. In algemene zin is het beleid van de provincie gericht op een zo volledig mogelijk erfgoedbeleid in de ruimtelijke ordening van het landschap. Hiertoe behoort het behoud van archeologische vindplaatsen, opgenomen in de Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018. Waar deze ontsloten kunnen worden voor publiek ondersteunt de provincie dit, zoals bij Kasteelterrein Nuwendoorn.

In tien gebieden ziet de provincie een ‘bovengemeentelijk archeologisch belang’. De provincie voedt het gemeentelijk ruimtelijk beleid door te inspireren en te informeren over deze gebieden. Dit gaat via het Steunpunt Monumenten en Archeologie dat per gebied regiobijeenkomsten organiseert. Ook publiceert de provincie een regionaal kennisdocument met achtergronden en wetenschappelijke informatie en geeft de provincie een fraai vormgegeven boek uit over de archeologie van het specifieke gebied: de archeoglossy *Schatrijk*. Bij deze activiteiten wordt een breed publiek betrokken, van wetenschappelijke experts tot erfgoedverenigingen en omwonenden.

Waar de provincie bevoegd gezag of initiatiefnemer is voor ruimtelijke ingrepen, is zij ook zelf verantwoordelijk voor het laten doen van archeologisch onderzoek, en dat eventueel als eis te stellen aan een externe initiatiefnemer. Soms worden vondsten of vindplaatsen ondanks correct Malta-onderzoek over het hoofd gezien, maar pas aangetroffen bij de uitvoering van werkzaamheden. Ook kunnen vondsten spontaan worden aangetroffen (toevalsvondsten of vondstmeldingen). In deze gevallen staat de provincie garant voor de berging van de vondsten en voor de opname ervan in de provinciale archeologische collectie en het landelijk geografisch informatiesysteem ARCHis. Speciale aandacht is er voor onderwaterarcheologie en de conservering van de vondsten, zoals uit de scheepswrakken, die daarbij worden gedaan.

Huis van Hilde, taken en werkzaamheden

De provincie beheert de Noord-Hollandse archeologische collectie. Deze collectie is toegankelijk voor wetenschappelijk onderzoek en publiek. Op grond van de Erfgoedwet is de provincie eigenaar van de Noord-Hollandse archeologische collecties, met uitzondering van de gemeenten Alkmaar, Amsterdam, Haarlem, Hoorn en Zaanstad, die een eigen archeologisch depot beheren. Voor het duurzaam behoud van de provinciale collectie beschikt Huis van Hilde over moderne voorzieningen op het gebied van opslag, klimaattechniek en collectieregistratie. Het publiek maakt kennis met de collectie in het archeologiemuseum. Een deel van de provinciale collectie onderwaterarcheologie wordt tentoongesteld in museum Kaap Skil op Texel, dat daar een speciale ruimte voor inricht.

De provincie zet sterk in op de educatieve en museale aspecten van de archeologie. In Huis van Hilde worden alle topvondsten getoond in een permanente tentoonstelling. Aan de hand van innovatieve technieken, zoals gezichtsreconstructies, interactieve schermen en kaarten, krijgt de

bezoeker inzicht in het ontstaan van het Noord-Hollands landschap en in de geschiedenis van de menselijke bewoning. De doelgroep is vooral de inwoners van Noord-Holland, met de nadruk op gezinnen en schoolklassen. Voor schoolbezoek worden verschillende lespakketten aangeboden en kunnen bezoeken op maat worden georganiseerd. Scholen krijgen online archeologische achtergrondinformatie, die aansluit bij de geschiedenistijdvakken die het primair en voortgezet onderwijs hanteren.

Om de provinciale collectie breed toegankelijk en up-to-date te maken voor wetenschap en publiek verschijnt jaarlijks de [archeologische kroniek](#) van Noord-Holland, waarin archeologische ontdekkingen en bijzondere opgravingen centraal staan. Ook is de hele [archeologische collectie](#) online te raadplegen. Daarnaast verschijnen in een [reeks archeologische publicaties](#) regelmatig nieuwe uitgaven over archeologische opgravingen en onderzoek in de regio. Deze uitgaven lopen uiteen van basisrapportages van oud of recent archeologisch onderzoek (wettelijke plicht), tot rijk geïllustreerde publieksbrochures ter ondersteuning van tentoonstellingen en publieksboeken. In Huis van Hilde is een ArcheoHotspot gevestigd waar bezoekers kunnen meewerken aan archeologisch onderzoek.

Het jaarlijkse evenement 'Hilde's verjaardag' trekt veel bezoekers. (foto: Geert Spanjaard)

Archeologiemuseum Huis van Hilde

Sinds 2020 staat het Huis van Hilde geregistreerd als museum. Dit betekent dat er specifiek aandacht is voor museale beleidsaspecten zoals presentatie en collectiebeheer, maar ook voor de werkwijze en organisatie van het museum. Huis van Hilde is bij uitstek een vrijwilligersorganisatie. Bijna honderd mensen functioneren daarbij onder supervisie van de provincie en zetten hun kennis en ervaring in om bezoekers en scholen te ontvangen. Ze worden getraind en opgeleid door de professionele krachten van het museum en het archeologisch depot. Elk jaar zijn er tijdelijke tentoonstellingen. Ook worden er lezingen en presentaties gegeven en evenementen georganiseerd zoals tijdens de Nationale Archeologiedagen. Via de Museumjeugduniversiteit worden speciale kinderlezingen gehouden. Naast het tentoonstellen van de fysieke collectie ontwikkelt de provincie steeds vaker digitale producten om kennis over te dragen. In Huis van Hilde bevindt zich een museumwinkel en een café-restaurant. Ook is er ruimte voor lezingen en presentaties.

De provincie vindt het van belang dat Huis van Hilde voor alle Noord-Hollanders toegankelijk is en dat iedereen zich kan herkennen in de activiteiten van het museum. Archeologie is bij uitstek een discipline die ons een blik gunt in het leven van gewone mensen uit diverse perioden. Uitgangspunt bij de ontwikkeling van de activiteiten is dat deze toegankelijk en herkenbaar zijn voor een zo divers mogelijke groep. Daarom werkt het museum samen met meerdere culturele- en erfgoedorganisaties en gemeenten uit de regio. De komende jaren gebeurt er meer om het museum toegankelijker te maken voor mensen met een beperking, zowel door de inrichting aan te passen als door een verder digitale ontsluiting van de collectie. Ook wil de provincie dat het museum interessant is voor bezoekers met een migratieachtergrond. Dit kan vorm krijgen door de keuze voor specifieke educatieve thema's, voor tentoonstellingen of publicaties, voor gastconservatoren en voor presentatietechnieken.

Instrumenten

- Archeologisch depot en Archeologiemuseum Huis van Hilde
- Website archeologische collectie en publiekswaarsite Huis van Hilde
- Opdrachten (voor berging van toevalsvondsten) en onderzoeken
- Vergunning verlenen/toetsen bij monumenten en grote projecten (bv. Markermeerdijken)
- Omgevingsverordening Noord-Holland 2020
- Activiteitenplan Steunpunt Monumenten en Archeologie: archeologiegebieden
- Archeologische publicaties (ook online)
- Educatieve programma's
- Tentoonstellingen gekoppeld aan provinciale opgaven en/of thema's
- Verhalenplatform Oneindig Noord-Holland
- Historische beeldcollectie Provinciale Atlas

Koppeling programma's en projecten

- Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018
- Omgevingsvisie NH 2050
- Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam
- Infrastructurele projecten, waaronder A8-A9, N241
- Uitbreiding energienetwerk ten behoeve van duurzame energie (onder andere traject Oterleek-Beverwijk)

Resultaat 2025

- Als eigenaar van het archeologisch depot en het archeologiemuseum biedt de provincie een actuele, toegankelijke online database voor onderzoekers en andere geïnteresseerden.
- De permanente tentoonstelling is actueel en technisch en educatief verzorgd.
- Het vrijwilligersbestand is, na de terugloop door de coronacrisis, aangevuld en gestabiliseerd.
- In de tijdelijke tentoonstellingen zijn provinciale beleidsthema's belicht. Hieronder valt ook het meer divers en inclusief maken van de tentoonstellingen, zowel wat de inhoudelijke achtergronden betreft als de organisatie en samenstelling ervan.
- Er zijn aansprekende (online) publicaties gemaakt en educatieve programma's opgezet om meer schoolklassen en ander publiek kennis te laten maken met de Noord-Hollandse archeologie.

2.4 Financieel kader

Cultuurlandschap - Kwaliteit door ontwikkelen	2022	2023	2024	2025
2.1 Vanuit cultuurhistorische waarden sturing geven aan ruimtelijke ontwikkelingen				
Steunpunt Monumenten en Archeologie	460.000	460.000	460.000	460.000
Opdrachten Projecten landschap en cultuurhistorie	100.000	100.000	100.000	100.000
2.2 Investeren in provinciale structuren				
Molenfederatie	15.000	15.000	15.000	15.000
Noord-Hollands Archief/Oneindig Noord-Holland	124.000	124.000	124.000	124.000
Noord-Hollands Archief/Beheer en promotie Provinciale Atlas	136.000	136.000	136.000	136.000
UvR restauratie Rijksmonumenten NH***	5.000.000	5.000.000	2.550.000*	2.550.000*
UvR Onderhoud Provinciale Monumenten	150.000	150.000	150.000	150.000
UvR Restauratie Provinciale Monumenten	400.000	400.000	400.000	400.000
UvR Historische molens	0	0	705.000	0
Opleidingen in restauratie technieken	17.000	17.000	17.000	17.000
Opdrachten Projecten cultuurhistorische structuren	255.000	255.000	255.000	255.000
2.3 Archeologie en archeologiemuseum Huis van Hilde				
Huis van Hilde beheer	401.000	412.000	423.000	434.000
Archeologisch depot	30.000	30.000	30.000	30.000
Kasteelterrein Nuwendoorn	38.000	38.000	38.000	38.000
Onderwaterarcheologie	1.000.000	100.000**	0	0
Opdrachten Archeologie	787.000	799.000	803.000	944.000
Totaal lasten	8.913.000	8.036.000	6.206.000	5.653.000

* De provincie heeft in 2019 in het coalitieakkoord 2019-2023 middelen ter beschikking gesteld als aanvulling op het restauratiebudget voor rijksmonumenten. In 2024 vervallen deze extra middelen.

** De investeringen in museum Kaap Skil (presentatie collectie onderwaterarcheologie) stoppen na 2022. Onderzoeken onderwaterarcheologie zijn opgenomen bij de opdrachten archeologie.

*** Hiernaast zijn laagrentedragende hypothecaire lenigen beschikbaar via het Noord-Hollands Fonds Monumenten.

3. Herbestemming – Behoud door verduurzaming

Doel

Duurzame benutting van incourant gebouwd erfgoed

Herbestemming van gebouwd erfgoed blijft de komende jaren een belangrijke maatschappelijke opgave. Demografische en economische ontwikkelingen leiden tot steeds meer leegstand van (vooral) religieus en agrarisch erfgoed. Zo zal als gevolg van ontkerkelijking naar verwachting 25 tot 50% van de kerken de komende jaren niet meer gebruikt worden voor religieuze doeleinden (landelijk 2.000 van de 4.200 kerken). Ook zal als gevolg van schaalvergroting naar verwachting 30% van de agrarische gebouwen, waaronder veel stolpboerderijen, leeg komen te staan. Leegstand heeft een ongunstig effect op de leefbaarheid van steden en regio's, terwijl sloop de kwaliteit van de omgeving vermindert.

In het provinciaal beleid lag de nadruk de afgelopen jaren op religieus, agrarisch én industrieel erfgoed. De herbestemmingsopgave voor industrieel erfgoed langs vaarten en kanalen (Noordzeekanaal, Spaarne, Zaan) is voor een groot deel ingevuld of in een vergevorderd stadium van planontwikkeling. Nog enkele objecten staan leeg en wachten op herbestemming. De provincie zal deze opgaven waar mogelijk begeleiden en financieel ondersteunen.

De provincie richt zich de komende jaren op de herbestemming van religieus en agrarisch erfgoed. Bij religieus erfgoed doet zich de verwachte leegstand nog niet op grote schaal voor. Huidige gebruikers willen hun kerk nog niet kwijt. Bij een aantal van hen is wel behoefte aan multifunctioneel gebruik van hun kerk. Het gaat dan niet om herbestemmen, maar om bijbestemmen gericht op publiek gebruik. De kerk blijft dan deel uitmaken van de gemeenschap en wordt door de gebruikers geëxploiteerd. Als dit gebruik een reële kans van slagen heeft, ondersteunt de provincie partijen door de inzet van de Loods Herbestemming. De verwachting is echter dat het grootste deel van de herbestemmingsopgave voor kerken door de markt zal worden opgepakt in de vorm van woonfuncties. Ook hier geldt dat dit in de MRA gemakkelijker zal verlopen dan in het noorden van de provincie. De gebouwen zullen over het algemeen voor het stads- en dorpsbeeld behouden blijven, maar hun maatschappelijke functie verliezen.

Het dorpshuis in Zuidermeer, voorheen alleen een kerkgebouw, is nu een multifunctioneel gebouw dat onder andere een gymzaal herbergt. (foto: Lars van den Brink, collectie Provinciale Atlas)

Om monumenten te kunnen behouden is een duurzame benutting noodzakelijk. De provincie wil het behoud van het erfgoed door her- en bijbestemming (een extra functie geven) nadrukkelijk koppelen aan de verduurzamingsopgave. Erfgoed waarvoor maatregelen zijn getroffen voor energiebesparing of energieopwekking, kan op termijn beter worden geëxploiteerd en heeft daardoor meer kans op langdurig behoud. De provincie ziet verduurzaming als de motor om erfgoed te benutten en daardoor in stand te houden. Daarom kiest de provincie ervoor in het monumentenbeleid herbestemming, bijbestemming en verduurzaming centraal te stellen.

De opgave

Vanuit de traditionele rol voor de restauratie van monumenten is de provincie betrokken bij diverse her- en bijbestemmingsopgaven, bijvoorbeeld voor de forten van de Stelling van Amsterdam en voor kerken in de MRA. Duurzame benutting is echter een wezenlijk andere opgave dan restauratie van monumenten. Restauratie en onderhoud richten zich meer op ingrepen aan het object zelf en continuering van gebruik, terwijl de (her)ontwikkeling van erfgoed vaak een gebiedsontwikkeling is. Dit vraagt om een andere aanpak en om een instrumentarium waarmee de provincie maatwerk kan leveren. Als gevolg van covid-19 is maatwerk nog belangrijker geworden, omdat de financiering en de exploitatiemodellen voor herbestemmingen onder druk zijn komen te staan.

Meerdere overheden spelen een belangrijke rol bij herbestemmingsprocessen, zowel bij regelgeving en planvorming als bij de financiering. Bij financiering kan het bijvoorbeeld gaan om directe of indirecte investeringen in het object of de omgeving, maar ook om leningen. Daarnaast kunnen investeringen in behoud en benutting van erfgoed een sterke bijdrage leveren aan zowel grotere gebiedsontwikkelingen als de maatschappelijke rol van het erfgoed. Zo leidt de ontwikkeling van de voormalige Artillerie-inrichtingen op het Hembrugterrein in Zaanstad zowel tot gebruik door de creatieve industrie als tot nieuwe woonfuncties. De ontwikkeling van erfgoed werkt inspirerend en versterkend voor een groter gebied. Door ruimtelijke gebiedsontwikkelingen te koppelen aan herbestemming wordt behoud van monumenten beter haalbaar, realistisch en aantrekkelijk. Investeringsmiddelen voor monumenten kunnen dus bijdragen aan gebiedsprogramma's.

Herbestemmingsopgaven verschillen sterk per regio. Met name in NHN zal het niet altijd mogelijk zijn een economisch rendabele bestemming te vinden voor een monument. In de MRA is gezien de economische groei en de aanwezige investeringskracht van de markt meer mogelijk. Dit vraagt om een eigen aanpak, met een instrumentarium dat aansluit op (her)bestemmingsontwikkelingen zelf, maar dat ook bruikbaar is in bredere gebiedsontwikkeling. Hier hanteert de provincie het uitgangspunt 'lening waar kan, subsidie waar moet'. Subsidiebijdragen worden efficiënter besteed als de middelen ingezet worden waar ze het meest nodig zijn. Het doel is om met een beperkt budget een zo groot mogelijk maatschappelijk effect te realiseren. Met maatwerk wil de provincie goed aansluiten op specifieke projecten en een bijpassend flexibel instrumentarium ontwikkelen. Daarnaast wil de provincie initiatiefnemers ondersteunen en inspireren om een sluitende exploitatie te realiseren. Hier horen ook duurzaamheidsmaatregelen bij. De provincie past de restauratieregelingen aan zodat aantoonbare verduurzaming leidt tot een hogere bijdrage aan de restauratie.

Ten aanzien van herbestemming zet de provincie in op de volgende activiteiten:

1. Ontwikkelen van kennis en netwerk voor herbestemming en leegstand;
2. Stimuleren van het duurzaam gebruik van erfgoed door middel van energiebesparende en/of energieopwekkende voorzieningen, waardoor een toekomstgerichte exploitatie mogelijk wordt.

3.1 Ontwikkelen van kennis en netwerk voor herbestemming en leegstand

Monumentenmonitor Noord-Holland

Herbestemming en verduurzaming zijn wezenlijk andere opgaven dan de meer traditionele instandhoudingsopgave van monumenten. Het blijft daarom zaak om de opgave goed in beeld te

houden. De provinciale monumentenmonitor zorgt ervoor dat de provincie goed zicht heeft op de (naderende) leegstandsopgave en deze continu monitort. De provincie legt hierbij de relatie met de bredere regionale leegstandsproblematiek, bijvoorbeeld als het gaat om bedrijventerreinen, kantoren en detailhandel. De monitor richt zich in eerste instantie op rijksmonumenten zonder woonfunctie en op provinciale monumenten. Op hoofdlijnen wil de provincie ook inzicht krijgen in de opgave onder gemeentelijke monumenten en ander karakteristiek vastgoed. Deze kennis wordt met de gemeenten gedeeld om die bewust te maken van de gemeentelijke leegstandsopgave en te stimuleren hier tijdig (ruimtelijk) beleid voor te ontwikkelen. Daarnaast geeft de monumentenmonitor inzicht in het energieverbruik van monumenten. Zo monitort de provincie het daadwerkelijke verbruik van monumenten en signaleert kansen om het verbruik te verminderen en om te verduurzamen.

*De transformatorbunker in Schagen maakte vroeger deel uit van het verdedigingssysteem van de Atlantikwall, het is nu herbestemd als kantoor.
(foto: Lars van den Brink, collectie Provinciale Atlas)*

Kennisnetwerk

Ook voor gemeenten zijn herbestemming en verduurzaming belangrijke opgaven. Gemeenten ondersteunen bij herbestemming is een taak voor het Steunpunt Monumenten en Archeologie. Naast kennisontwikkeling bouwt de provincie aan een sterk netwerk om kennis en kansen te ontsluiten en om opgaven aan te jagen en te ondersteunen. In samenwerking met betrokken partners organiseert de provincie met het Steunpunt Monumenten en Archeologie netwerkbijeenkomsten. Ook ontwikkelt de provincie aanvullende achtergrondinformatie, bijvoorbeeld handreikingen.

Netwerkbijeenkomsten kunnen gericht zijn op een gebied (bijvoorbeeld gekoppeld aan een gebiedsopgave), een opgave (bijvoorbeeld erfgoed en duurzaamheid) of een thema (bijvoorbeeld herbestemming van agrarisch erfgoed). Ook binnen het samenwerkingsverband MRA worden kennisbijeenkomsten georganiseerd en producten voor het delen van kennis ontwikkeld. Omdat veel partijen zich met herbestemming en verduurzaming bezighouden, komt kennis vaak versnipperd beschikbaar. Samen met de partners gaat de provincie deze kennis meer gebundeld aanbieden via de [Wegwijzer monumenten](#) om eigenaren van monumenten en ontwikkelaars van herbestemming en bijbestemming te ondersteunen.

Instrumenten

- Netwerkbijeenkomsten
- Monumentenmonitor Noord-Holland
- Wegwijzer monumenten
- Opdrachten (onderzoek, handleidingen)
- Steunpunt Monumenten en Archeologie

Koppeling programma's en projecten

- Metropoolregio Amsterdam (Cultuur en Erfgoed)
- Samenwerkingsverband Noord-Holland Noord

Resultaat 2025

Vanuit de rol als partner heeft de provincie:

- kennis over herbestemming mede ontwikkeld, ontsloten en gedeeld; dit gebeurt op een efficiënte manier in samenwerking met de initiatiefnemers, waarbij de eigenaar/ontwikkelaar van de monumenten centraal staat;
- jaarlijkse (landelijke) (netwerk)bijeenkomsten ondersteund, gericht op actuele opgaven en/of kansen;
- een relevant netwerk ontwikkeld en onderhouden;
- continu inzicht in de bestaande en naderende regionale leegstandsopgave op basis van de doorontwikkelde monumentenmonitor waar meting van leegstand en verduurzaming deel van uitmaakt;
- partners gestimuleerd bij te dragen aan de herbestemmings- en verduurzamingsopgave;
- ter ondersteuning van gemeenten het Steunpunt Monumenten en Archeologie actief ingezet bij herbestemming- en verduurzamingsopgaven.

3.2 Stimuleren van het duurzaam gebruik van erfgoed

Herbestemming is een langdurig proces: van de initiatieffase, via de planvorming en de uitvoering, tot de beheer- en exploitatiefase. Ook tijdelijk gebruik en maatregelen om huidig gebruik te verlengen kunnen onderdeel uitmaken van herbestemming. Dan gaat het bijvoorbeeld om een tijdelijke functie die de bekendheid van en het draagvlak voor een monument vergroot. In elke fase spelen verschillende overheden een rol, die per geval kan verschillen. Door in de beschikbare middelen maatwerk te leveren sluit de provincie aan op de verschillende ontwikkelingsfases. Zo wordt bijvoorbeeld de uitvoeringsregeling voor haalbaarheidsonderzoeken gecontinueerd.

Loods Herbestemming

De Loods Herbestemming jaagt duurzame benutting van monumenten aan door eigenaren en initiatiefnemers te ondersteunen bij het herbestemmen en bijbestemmen van monumenten. De loods werkt in opdracht van de provincie en begeleidt eigenaren, vooral in de initiatieffase en de planvormingsfase bij kansrijke projecten. De loods houdt zich vooral bezig met de lastigste herbestemmen categorieën: religieus en agrarisch erfgoed in Noord-Holland Noord.

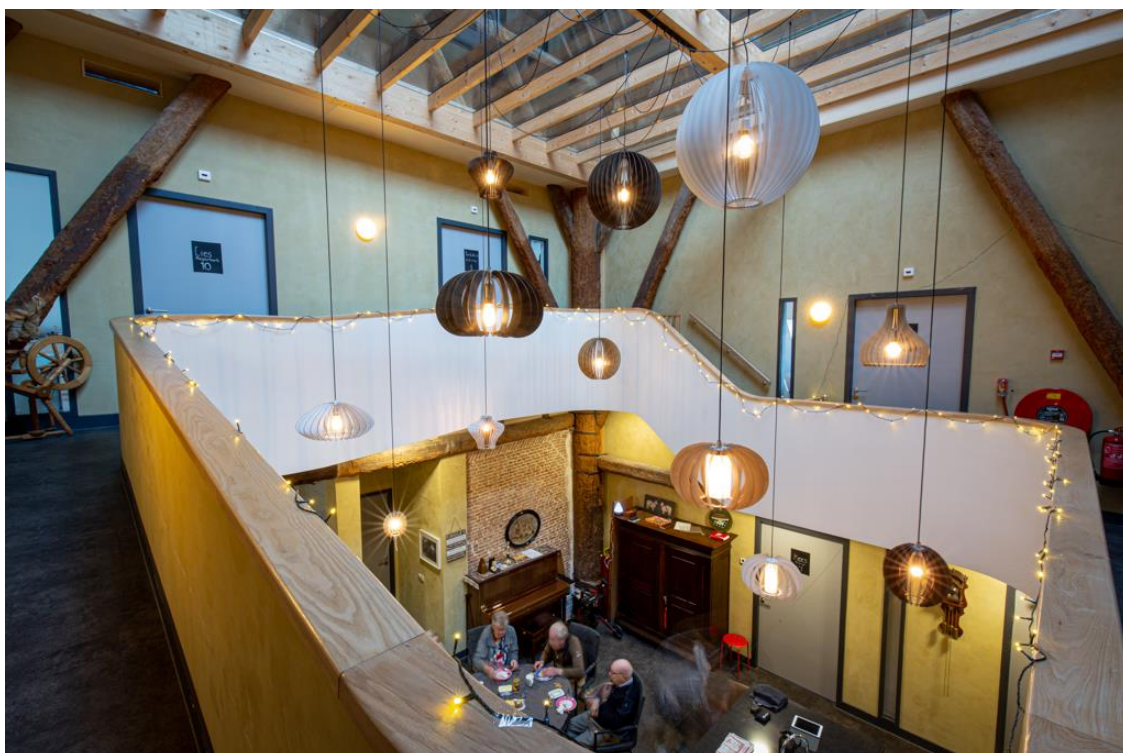
De loods brengt partijen met elkaar in contact en denkt mee over economisch haalbare oplossingen voor duurzame benutting van monumenten. Daarnaast signaleert de loods kansen voor duurzame gebiedsgerichte ontwikkelingen en energietransitie. Vanuit de provinciale en bovenlokale opgaven werkt de loods samen met de Loods Herbestemming van de gemeente Amsterdam en het Steunpunt Monumenten en Archeologie. In het kader van de verduurzamingsopgave van het Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds werkt de loods samen met de provinciale duurzaamheidscoaches. De loods jaagt jaarlijks minimaal dertig projecten aan, waarvan drie onomkeerbaar.

Ondersteunen in de uitvoering

Ook in de uitvoeringsfase draagt de provincie bij aan de duurzame benutting van monumenten. De provincie ziet dit als integraal onderdeel van de verduurzamingsopgave. Samen met de eigenaren en het Nationaal Restauratiefonds onderzoekt de provincie de beste combinaties van provinciale subsidies en mogelijkheden voor laagrentedragende financiering uit het Noord-Hollands Fonds voor Monumenten. Binnen de restauratieregelingen ligt de prioriteit bij herbestemmingsopgaven van niet-woonhuismonumenten en van stolpboerderijen die aantoonbaar gaan verduurzamen.

Specifiek ondersteunt de provincie stichtingen met ANBI-status die werken aan behoud en benutting van erfgoed met een hoge mate van publieksgerichtheid. De provincie zal nader verkennen welke ondersteuning deze erfgoedorganisaties bij hun werkzaamheden nodig hebben, buiten de al bestaande mogelijkheden. Ook geeft de provincie voorrang bij de regelingen aan de POM's, die in staat zijn om lastige herbestemmings- en verduurzamingsopgaven op te pakken en duurzaam continu gebruik weten te realiseren.

Zorgboerderij 'De leeuwenhof' is een gerestaureerde en verduurzaamde stolpboerderij in Heerhugowaard. De centrale huiskamer is geplaatst in 'het vierkant'. (foto: Anne Reitsema, collectie Provinciale Atlas.

Noord-Hollands Fonds voor Monumenten

Het Noord-Hollands Fonds voor Monumenten (ook wel het Fonds Herbestemming) is een langlopend en revolverend provinciaal fonds van € 9,1 mln, waaruit tot het jaar 2030 laagrentedragende hypothecaire leningen tot max € 1 mln per aanvraag kunnen worden verstrekt. De leningen zijn bedoeld voor dekking van restauratie-, herbestemmings- en verduurzamingskosten voor karakteristiek vastgoed en beschermde monumenten die niet als woonhuis zijn gebouwd. Het gaat hierbij veelal om religieus, industrieel en agrarisch erfgoed. Herbestemmingskosten zijn verbouwkosten om een gebouw een nieuwe of extra functie te geven waardoor een betere exploitatie mogelijk wordt.

Omdat de provincie verduurzaming in de zin van energiebesparing en energieopwekking beschouwt als een onlosmakelijk onderdeel van restauratie en van her- en bijbestemming is het eveneens een integraal onderdeel van de financieringsmogelijkheden. De leningen komen tot stand in nauwe samenwerking met het Nationaal Restauratiefonds (NRF) waarin de provincie het Noord-Hollands Fonds voor Monumenten heeft ondergebracht. De leningen kunnen worden

gecombineerd met andere financieringsmogelijkheden binnen het NRF, met andere provinciale regelingen voor verduurzaming, zoals de (tijdelijke) regelingen voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed, en met de subsidies voor rijks- en provinciale monumenten. Hierdoor kan de provincie eigenaren gunstige mogelijkheden bieden om hun erfgoed duurzaam te behouden.

Instrumenten

- Loods Herbestemming
- Subsidie
  - Haalbaarheidsonderzoeken
  - Energiescans
  - Benutting Uitvoeringsregeling Restauratie en Onderhoud Rijksmonumenten
- Leningen
  - Herbestemmingskosten
  - Duurzaamheidsmaatregelen
- Wegwijzer monumenten
- Opdrachten en onderzoeken

Koppeling programma's en projecten

- Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam
- diverse (regionale) gebiedsprogramma's (Loods Herbestemming)

Resultaat 2025

Vanuit de rol als beleidsontwikkelaar heeft de provincie:

- een instrumentarium voor duurzame benutting doorontwikkeld, dat goed aansluit op de opgave en instrumenten van het Rijk en het Nationaal Restauratiefonds. Hiermee is het gebruik van erfgoed en specifiek de benutting van religieus en agrarisch erfgoed gestimuleerd en economisch haalbaar gemaakt;
- meer publiek gebruik van erfgoed mogelijk gemaakt door speciaal aandacht te geven aan Algemeen Nut Beogende Instellingen in combinatie met Professionele Monumentenorganisaties;
- door inzet van de Loods Herbestemming, met name in Noord-Holland Noord, duurzame benutting van publiek toegankelijk erfgoed aangejaagd, wat in meerdere gevallen heeft geleid tot onomkeerbaarheid in de uitvoering.

3.3 Financieel kader

Herbestemming - Behoud door verduurzaming	2022	2023	2024	2025
3.1 Ontwikkelen kennis en netwerk voor herbestemming en leegstand				
Opdrachten Herbestemming Monumenten	235.000	235.000	235.000	235.000
Loods Herbestemming	130.000	130.000	130.000	130.000
UvR Onderzoek duurzaam benutten monumenten	150.000	150.000	150.000	150.000
3.2 Stimuleren van het gebruik van erfgoed				
Opdrachten tbv rijks- en provinciale monumenten	100.000	50.000	17.000	17.000
Totaal lasten	615.000	565.000	532.000	532.000

4. Culturele infrastructuur – Ontwikkelen bovenlokaal netwerk

Doel

Goed regionaal bereikbare en toegankelijke culturele infrastructuur met voldoende diversiteit

Noord-Holland heeft een hoogstaande en veelzijdige culturele infrastructuur, die bestaat uit podia, musea, beeldende kunstinstellingen, bibliotheken etc. Het diverse aanbod van deze instellingen draagt bij aan de kwaliteit van de woon- en leefomgeving van Noord-Holland. Het gevarieerde culturele aanbod staat onder druk als gevolg van covid-19 en de grote tekorten die gemeenten hebben op andere gemeentelijke taken, zoals de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de jeugdzorg. Dit kan leiden tot verschraving van het culturele aanbod in Noord-Holland.

Het is belangrijk dat het veelzijdige culturele aanbod voor alle inwoners en bezoekers goed toegankelijk is en blijft. Daarom stimuleert de provincie gemeenten en culturele instellingen om zoveel mogelijk regionaal af te stemmen en samen te werken. Het effect van de covid-19-maatregelen voor de culturele sector zal ook na 2021 voelbaar zijn. De provincie volgt vanuit haar rol samen met gemeenten de ontwikkelingen en onderneemt waar mogelijk actie. Daarnaast vraagt de provincie bij het Rijk en de Raad voor Cultuur aandacht voor de positie van cultuur in de provincie en herstel van de sector na de coronaperiode. De Noord-Hollandse Cultuurlening, het Platform Cultuurherstel en tijdelijke subsidieregelingen voor innovatie en samenwerking, die ontwikkeld zijn binnen het Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds van de provincie, ondersteunen de weg naar herstel.

De opgave

De culturele infrastructuur behoort samen met cultureel erfgoed tot de kerntaken van het cultuurbeleid van de provincie. Binnen de kerntaak culturele infrastructuur wordt uitvoering gegeven aan de wettelijke taak op het gebied van bibliotheken. De provincie is partner van Rijk en gemeenten bij de uitvoering van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024. De provincie stimuleert regionale samenwerking van gemeenten en culturele instellingen. Het in stand houden van culturele voorzieningen is echter primair een taak van de gemeenten en van de Rijksoverheid. Daarbij dragen zij ook zorg voor het stimuleren van cultureel aanbod.

De effecten van de covid-19-maatregelen plaatst de Noord-Hollandse culturele infrastructuur voor een grote uitdaging. Hierdoor en als gevolg van bezuinigingen zijn niet alle gemeenten in staat een diverse culturele infrastructuur overeind te houden. Het verdwijnen van culturele instellingen heeft effect op de leefbaarheid en het vestigingsklimaat van de regio. De aantrekkingskracht van culturele voorzieningen in een regio is echter grotendeels afhankelijk van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en de kwaliteit ervan. Dit betekent dat de culturele infrastructuur een regionale opgave is met een belangrijke taak voor de provincie als partner en verbinder.

De provincie speelt een rol in de regionale netwerken door bovenregionale samenwerking te stimuleren en het blikveld van gemeenten te verruimen. De provincie kan spiegelen en 'het grotere plaatje' schetsen. Hierdoor worden witte vlekken in cultureel aanbod of samenwerking in de regio's gesignaleerd en kan hierover worden gesproken met de gemeenten. Daarnaast speelt de provincie een centrale rol bij het delen van kennis. Regionale samenwerking staat of valt bij de medewerking en investeringsbereidheid van alle partners. De provincie speelt hierbij een verbindende rol. Bovendien is bij regionale samenwerking ook het schaalniveau van de geografische samenwerking belangrijk. Immers, per opgave en thema kan het schaalniveau wisselen.

Ten aanzien van de culturele infrastructuur zet de provincie in op de volgende activiteiten:

1. Stimuleren van regionale samenwerking
2. Toegankelijk en bereikbaar houden van het provinciaal bibliotheeknetwerk
3. Bevorderen van de kwaliteit van cultuureducatie in het basisonderwijs

4.1 Stimuleren van regionale samenwerking

Regionale samenwerking van gemeenten en provincie op het gebied van cultuur is belangrijk in Noord-Holland. Kunst en cultuur houden immers niet op bij de gemeentegrenzen. Goede afstemming maakt mogelijk dat lokaal beleid effectief wordt ingezet. Samenwerkingsverbanden zijn nodig voor het realiseren van belangrijke beleidsdoelen van zowel provincie als gemeenten, voor het ontwikkelen van doeltreffend beleid of voor het verbeteren van dienstverlening aan culturele instellingen. De regionale samenwerking op het gebied van cultuur voorziet in de uitwerking van twee programma's: een in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en een in de cultuurregio Noord-Holland Noord (NHN). Deze samenwerking heeft zich in tijden van crisis bewezen: met het Covid-19 noodfonds hebben provincie en gemeenten samen meer dan honderd culturele instellingen kunnen ondersteunen.

De provincie stimuleert regionale samenwerking door te participeren in netwerken van culturele infrastructuur en door het verlenen van opdrachten.

Stedelijke cultuurregio

Sinds 2018 werkt het ministerie van OCW samen met de zogenaamde stedelijke cultuurregio's. Deze samenwerking is gericht op afstemming van landelijk, regionaal en lokaal beleid. Een stedelijke cultuurregio wordt omschreven als een geografische eenheid waarbij sprake is van een cultureel ecosysteem: een geheel van onderlinge netwerken in het cultuur- en kunstenveld. Deze regio's kenmerken zich door een centrumgemeente (soms meer dan een), die fungeert als cultureel brandpunt. Meestal is dit een grote gemeente met een hoog voorzieningenniveau. Omliggende gemeenten vullen dit aan met hun cultuuraanbod.

Zowel het rijksbeleid als het beleid van de rijksfondsen wordt steeds meer afgestemd op deze stedelijke cultuurregio's. Dit betreft bijvoorbeeld afspraken over regelingen als de Basisinfrastructuur (BIS) of afspraken over het Fonds Podiumkunsten of het Mondriaan Fonds. Bij de verdeling van rijksmiddelen speelt de stedelijke cultuurregio een steeds grotere rol. In 2019 hebben vijftien stedelijke regio's zich bij de minister gemeld met een regionaal cultuurprofiel. Ook de MRA heeft dit gedaan en is sindsdien gesprekspartner. De vijftien stedelijke regio's dekken niet heel Nederland. Er zijn nog witte vlekken, zoals de regio Noord-Holland Noord. Deze regio is voornemens zich aan te melden als stedelijke regio.

Regionale samenwerking gemeenten

De provincie participeert in de samenwerkingsverbanden van de MRA en NHN. Voor gemeenten vormt kennisdeling een belangrijke basis voor regionale samenwerking. De provincie investeert hierin door netwerkbijeenkomsten te organiseren rond een bepaald thema, bijvoorbeeld de langetermijngevolgen van covid-19 voor culturele instellingen. Per onderwerp kan dit netwerk verschillen. Soms is het gericht op heel Noord-Holland, dan weer op de MRA, NHN of een deelregio. Hierbij sluit de provincie aan bij bestaande netwerken.

Afhankelijk van het regionale vraagstuk en de behoefte van het netwerk kiest de provincie afwisselend voor een rol als partner of als verbinder, waarbij verschillende instrumenten kunnen worden ingezet. Belangrijke voorwaarde is dat de vraag om regionale samenwerking vanuit de (deel)regio moet komen. De (deel)regio blijft opdrachtgever dan wel eigenaar van het proces. Om de juiste thema's in de regio te agenderen wordt aangesloten bij provinciale gebiedsprogramma's op het gebied van toerisme en recreatie, mobiliteit en bereikbaarheid en wonen.

Samenwerking binnen de MRA

In de MRA werkt de provincie samen met 32 gemeenten (via deelregio's), de vervoersregio en de provincie Flevoland aan een betere spreiding en bereikbaarheid van culturele infrastructuur. Dit heeft geleid tot het regioprofiel 2019-2024 *Meer dan de delen, Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed*. De komende jaren blijft de provincie werken aan de uitvoering van de vijf programmalijnen: Samenwerking, Toegankelijkheid, Cultuur aan de basis, Ruimte en Erfgoed. De provincie heeft binnen het regioprofiel een rol als verbinder en als trekker op het thema Samenwerking. Het programma Kunst, Cultuur en Erfgoed 2019-2024 wordt herijkt in het kader

van recente ontwikkelingen waaronder de (lange)termijnpact van de covid-19-crisis. Daarbij wordt onderzocht of deze recente ontwikkelingen vragen om een andere inzet en (intensievere) vormen van regionale samenwerking.

Binnen de programmalijn Samenwerking wordt het kennisnetwerk culturele infrastructuur van de MRA doorontwikkeld. Daarbij wordt ingezet op gezamenlijke kennisbijeenkomsten en onderzoek. Vanaf 2022 is de Cultuurmonitor beschikbaar. Deze monitor geeft een beeld van de staat van de culturele infrastructuur en biedt inzicht in de cultuurparticipatie in de MRA.

Binnen de programmalijn Cultuur aan de Basis wordt een pilot 'Vervoer' opgezet. Uit een enquête onder basisscholen is gebleken dat het vervoer van leerlingen naar bijvoorbeeld voorstellingen of musea voor veel scholen een probleem is. Onderdeel van de pilot is een platform waarbij de vraag van de scholen wordt gekoppeld aan het aanbod van culturele instellingen. Uit de enquête is ook gebleken dat kansengelijkheid voor veel scholen een belangrijk thema is. Voor leerkrachten en culturele instellingen worden daarom kennissessies georganiseerd.

Binnen de programmalijn Ruimte is de groene menukaart [musea](#) en [podia](#) ontwikkeld. Deze kaart geeft handvatten voor fysieke verduurzamingsmaatregelen en wordt uitgebreid met menukaarten voor andere culturele instellingen.

Samenwerking binnen NHN

In NHN hebben de drie deelregio's (Kop van Noord-Holland, West-Friesland en Alkmaar) met financiële steun van de provincie het regionaal cultuurprofiel *Zee aan ruimte, land vol cultuur* opgesteld. Provincie Noord-Holland heeft dit proces met subsidie mogelijk gemaakt en ambtelijk ondersteuning geboden. Het cultuurprofiel dient als basis voor een nauwere samenwerking binnen NHN op gebied van cultuur en moet de regio meer zichtbaarheid geven in het landelijk beleid. Daarom ondersteunt de provincie de komende jaren de concretisering van het cultuurprofiel. Ook voert de provincie samen met de kernsteden van NHN een lobby richting Rijk en de landelijke cultuurfondsen met als doel de erkenning van NHN als 16^e stedelijke cultuurregio in het rijksbeleid.

Cultuurkoepel in Heiloo (foto: Lars van den Brink, collectie Provinciale Atlas)

Stimulering regionale samenwerking

De provincie faciliteert bestaande culturele netwerken om tot duurzame regionale afstemming en efficiënte samenwerking te komen. Hiervoor werd de Uitvoeringsregeling subsidie stimulering

regionale samenwerking cultuur ingezet. Hiermee is samenwerking tussen gemeenten en tussen culturele instellingen gerealiseerd. Om de overgang van incidentele samenwerking naar een meer structurele samenwerking mogelijk te maken en de komende jaren te kunnen voldoen aan de behoefte van de gemeentelijke partners, is een flexibeler instrument vereist. Het verlenen van opdrachten is hiervoor het meest geëigende instrument. Partijen investeren zodoende in een langetermijnperspectief. Hierdoor wordt bijgedragen aan het toegankelijk houden van de culturele infrastructuur en het bevorderen van cultuurparticipatie van een breed publiek.

Instrumenten

- Netwerkbijeenkomsten en kennisdeling
- Opdrachten en onderzoeken
- Cultuurmonitor
- MRA: Regioprofiel 2019-2024 *Meer dan de delen, Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed*
- Cultureel regioprofiel NHN *Zee aan ruimte, land vol cultuur*
- Opdrachtenbudget stimulering regionale samenwerking

Koppeling programma's en projecten

- Regioprofiel MRA 2019-2024 *Meer dan de delen, Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed*
- Cultureel regioprofiel NHN *Zee aan ruimte, land vol cultuur*

Resultaat 2025

Vanuit de rol als verbinder heeft de provincie:

- de regionale opgaven en kansen in kaart gebracht en breed gedeeld. Gemeenten en culturele instellingen zijn zich daardoor meer bewust van het belang van regionale samenwerking op gebied van cultuur en gebruiken de beschikbare kennis om tot regionale afstemming te komen;
- maatwerk geleverd bij specifieke regionale vraagstukken;
- verschillende netwerkbijeenkomsten georganiseerd en jaarlijks een bestuurlijke bijeenkomst.

Vanuit de rol als partner heeft de provincie:

- gemeenten dichter bij elkaar gebracht om tot meer regionale afstemming te komen en de regionaal gedragen visies op gebied van culturele infrastructuur actueel te houden;
- NHN ondersteund bij de uitwerking van het cultureel regioprofiel naar een uitvoeringsprogramma;
- in samenwerking met gemeenten in de MRA de acties uit het MRA programma aangepast en uitgevoerd. Deze hebben geleid tot vervolgacties en afspraken;
- bij het ministerie van OCW en de Raad voor Cultuur de MRA en NHN goed in beeld gebracht.

4.2 Toegankelijk en bereikbaar houden van het provinciaal bibliotheeknetwerk

Bibliotheken zijn belangrijke cultuurdragers, ze zijn voor iedereen toegankelijk, zijn de schatkamer van kennis en informatie en zorgen dat de inwoners van Noord-Holland zich een leven lang kunnen blijven ontwikkelen. Bibliotheken lenen niet alleen boeken uit, maar ontwikkelen zich tot knooppunten van kennis, contact en cultuur in de samenleving. Bibliotheken krijgen een steeds grotere rol bij maatschappelijk opgaven als het bevorderen van geletterdheid als basisvaardigheid, digitale inclusie, bestrijding van eenzaamheid, integratie van nieuwe Nederlanders en het tegengaan van een tweedeling in de samenleving. Deze ontwikkeling wordt gesteund door een gezamenlijke landelijke innovatie- en netwerkagenda waarin ook deze maatschappelijke thema's zijn uitgewerkt. De provincie erkent de grote maatschappelijke waarde

van bibliotheken en heeft de bijdrage aan Probiblio structureel verhoogd zodat kan worden aangesloten bij de landelijke innovatie- en netwerkagenda.

Probiblio is de provinciale ondersteuningsinstelling (POI) voor bibliotheken en voert de provinciale wettelijke taken in het bibliotheekstelsel uit. De [Wet](#) benoemt drie provinciale kerntaken: Interbibliothecair Leenverkeer, Bibliotheek Innovatie en Netwerktaken. De provincie ziet de bibliotheekfunctie als belangrijk onderdeel van de culturele infrastructuur en richt haar activiteiten daarom vooral op het regionaal bereikbaar, toegankelijk en relevant houden van de bibliotheek. Zowel de provincie als Probiblio functioneert in een landelijk netwerk. De provincie stemt haar beleid af met Rijk en gemeenten. Probiblio steunt de verdere ontwikkeling van lokale bibliotheken en stemt daarnaast af met het landelijk netwerk van POI's en de Koninklijke Bibliotheek.

De transformatie van de bibliotheken van 'openbare boekenkast' naar maatschappelijke bibliotheek is een belangrijke opgave voor het gehele bibliotheekstelsel. In het bibliotheekconvenant 2021-2024 zijn afspraken gemaakt over rollen en taken van het landelijk netwerk van bibliotheken en de drie overheidslagen. Dit bibliotheekconvenant ligt ten grondslag aan de uitwerking van de landelijke netwerkagenda.

Onder de netwerkverantwoordelijkheid verstaat de provincie dat lokale bibliotheken kunnen profiteren van landelijke trajecten, zoals de digitale infrastructuur en een landelijk collectiebeleid. Daarbij biedt de provincie ondersteuning aan de vorming van een provinciaal bibliotheeknetwerk, waarin bibliotheken uitvoering geven aan programma's op basis van de prioriteiten van de landelijke netwerkagenda. De provincie vraagt aan Probiblio het regionale bibliotheeknetwerk te ondersteunen, te inspireren en uit te dagen tot vernieuwing.

De bibliotheek 'School 7' in Den Helder is gevestigd in de zevende gemeenteschool uit 1905, een gemeentelijk monument. (foto: Lars van de Brink, collectie Provinciale Atlas)

Op het gebied van innovatie zet de provincie in op drie maatschappelijke thema's: geletterde samenleving, digitale inclusie en een leven lang ontwikkelen. Daarbij helpt Probiblio landelijk ontwikkelde innovatieve projecten bij lokale bibliotheken te implementeren en schaaft tegelijkertijd lokale innovaties van Noord-Hollandse bibliotheken waar mogelijk op. Ook ontwikkelt Probiblio zelf, en in samenwerking met landelijke partners, vernieuwende projecten zoals 'De bibliotheek van de toekomst'.

Probiblio werkt voor alle bibliotheken in Noord-Holland en daarmee nadrukkelijk voor alle inwoners. Er zijn speciale programma's bij de bibliotheken voor inwoners die niet zo snel uit zichzelf een bezoek aan de bibliotheek brengen. Ook is er toenemende aandacht voor programma's die moeten zorgen dat de geletterdheid van de inwoners van Noord-Hollands toeneemt. Daarom werkt Probiblio samen met de lokale bibliotheken aan programma's voor onderwijs, voor gezinnen en voor laaggeletterde inwoners (18+). Voorbeelden hiervan zijn: BoekStart (kinderopvang, jonge gezinnen), Bibliotheek op School (BO, VO en MBO) of de VoorleesExpress met specifiek aanbod voor taalarme gezinnen. Ook zijn er programma's in het kader van basisvaardigheden waarbij bibliotheken kwetsbare volwassenen helpen om hun taalvaardigheid te versterken.

Daarnaast werkt Probiblio voortdurend aan technische innovatie waar het gaat om het toekomstbestendig houden van het Interbibliothecair Leenverkeer. Al deze uitdagende vormen van innovatie hebben ten doel om op de lange termijn de kwaliteit, de spreiding en toegankelijkheid van de bibliotheken in Noord-Holland te waarborgen.

Instrumenten

- Boekjaarsubsidie aan POI (Probiblio)

Koppeling programma's en projecten

- Samenwerkingsverbanden gemeenten en ministerie van OCW

Resultaat 2025

Als opdrachtgever van de provinciale ondersteuningsinstelling:

- heeft de provincie zorggedragen voor uitvoering van de wettelijke taken;
- hebben de bibliotheken in Noord-Holland, ondersteund door Probiblio, de transitie gemaakt naar de maatschappelijke bibliotheek;
- is het Interbibliothecair Leenverkeer verder ontwikkeld waardoor het beter aansluit bij de behoeften van lokale bibliotheken en hun leden;
- zijn de landelijke trajecten die bijdragen aan de bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen, regionaal uitgerold;
- is Probiblio in Nederland een belangrijke voorloper en initiator van bibliotheekinnovatie en weet de lokale bibliotheken in Noord-Holland te stimuleren tot vernieuwing, verjonging en verandering.

4.3 Kwaliteitsbevordering van cultuureducatie in het basisonderwijs

In het coalitieakkoord *Duurzaam doorpakken 2019-2023* staat dat de provincie deelneemt aan het matchingsprogramma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024 (CMK3) en hiervoor cofinanciering beschikbaar stelt. Hiermee wordt, aansluitend op de landelijke regeling CMK3, invulling gegeven aan de provinciale rol als partner. Met het ministerie van OCW is een intentieovereenkomst gesloten. De provincie levert een bijdrage voor de periode 2021-2024 van in totaal € 3 mln (jaarlijks € 750.000) voor provinciale projecten. Het Rijk matcht in totaal € 3.412.000 (jaarlijks € 853.000). De 26 deelnemende Noord-Hollandse gemeenten budgetteren voor vijftien lokale/regionale projecten € 2,6 mln (jaarlijks € 650.000).

Doelstellingen van de landelijke CMK3-regeling zijn:

- Het duurzaam versterken van de kwaliteit van cultuureducatie, mede door middel van intensieve samenwerking tussen het onderwijs en de culturele sector
- Het vergroten van de kanselijkheid voor leerlingen
- Het vergroten van de professionalisering van leerkrachten, docenten, culturele partners en penvoerders

Vanuit deze doelstellingen heeft Plein C, dat het provinciale programma coördineert en uitvoert, met 26 deelnemende Noord-Hollandse gemeenten en culturele instellingen het programma 'Goed cultuuronderwijs voor alle kinderen' voor Noord-Holland opgesteld. Met lokaal maatwerk en bovenlokale programma's zet Plein C in het CMK3-programma in op verdere borging en continuïteit van cultuureducatie én op extra ondersteuning van scholen met leerlingen voor wie cultuur minder binnen handbereik is. Het programma omvat vijftien lokale/regionale projecten en provinciale projecten.

Plein C werkt voor alle scholen en alle kinderen in Noord-Holland. Bij de provinciale projecten ligt de nadruk enerzijds op verdieping aanbrengen bij deelnemende scholen, onder andere via visievorming en deskundigheidsbevordering van leerkrachten. Anderzijds wordt ingezet op het bereiken van nieuwe scholen, in het bijzonder scholen met onderwijsachterstanden, scholen in achterstandswijken en op locaties met onvoldoende culturele infrastructuur. Dit om de kansengelijkheid van kinderen te vergroten. Ook is er meer ruimte voor maatwerk, zoals aandacht voor het speciaal onderwijs, het vmbo en de relatie binnen-buitenschools.

CMK programma muziek in het primair onderwijs. (foto: Plein C, Alkmaar)

Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs

Op 16 december 2013 heeft de provincie het Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs 2013-2023 ondertekend. Dit kader is door OCW, IPO en VNG opgesteld en bevat de gezamenlijke ambitie voor het cultuuronderwijs van Rijk, gemeenten, provincies en schoolbesturen. Het creëert randvoorwaarden voor scholen en culturele instellingen om te blijven werken aan de kwaliteit van het cultuuronderwijs. Het bestuurlijk kader dat voor het programma CMK een streefpunt vormt, loopt in 2023 af. Er zal met OCW, IPO en VNG overleg gevoerd worden of het bestuurlijk kader wordt verlengd en zo ja, in welke vorm.

Het is belangrijk dat de inzet van de overheden voor cultuureducatie structureel wordt. Om cultuureducatie daadwerkelijk in te bedden in het beleid van alle overheden is het nodig om de verantwoordelijkheden per overheidslaag goed omlinnd vast te leggen. Dit zorgt voor een duidelijke structuur en rolverdeling, en bekrachtigt een structurele samenwerking tussen Rijk, provincie, gemeenten en cultuurfondsen voor wat betreft verantwoordingseisen en opdrachtgeverschap.

Instrumenten

- Activiteitsubsidie aan Plein C

Koppeling programma's en projecten

- Noord-Hollands programma Plein C CMK3 2021-2024
- Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs 2013-2023

Resultaat 2025

Vanuit de rol als opdrachtgever:

- is de provincie de cofinancieringsafspraken nagekomen met OCW en is Plein C gemonitord op de uitvoering van het provinciale programma CMK3;
- heeft de provincie met OCW, IPO en VNG toegewerkt naar een vervolg op het Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs 2013-2023.

4.4 Financieel kader

Culturele Infrastructuur - Ontwikkelen bovenlokaal netwerk	2022	2023	2024	2025
4.1 Stimuleren van Regionale Samenwerking				
Opdrachten en onderzoek	100.000	100.000	100.000	100.000
Opdrachten Regionale Samenwerking	106.000	106.000	106.000	106.000
4.2 Toegankelijk en bereikbaar houden van provinciaal bibliotheeknetwerk Subsidie				
Subsidie	3.464.000	3.464.000	3.464.000	3.464.000
4.3 Bevorderen van de kwaliteit van cultuureducatie in het basisonderwijs				
Subsidie	750.000	750.000	750.000	0*
Totaal lasten	4.420.000	4.420.000	4.420.000	3.670.000

* In 2025 vervallen de middelen voor Cultuureducatie met Kwaliteit omdat het huidige programma t/m 2024 loopt.

5. Uitvoeringspartners

De provincie heeft met een aantal partners afspraken over samenwerking.

Stichting NMF en MOOI Noord-Holland

Met het Rijk is er een bestuurlijke afspraak om een Steunpunt Monumenten en Archeologie voor gemeenten in stand te houden. Hiervoor is € 160.000 beschikbaar, waarvan € 80.000 aan rijksmiddelen. Daarnaast wil de provincie gemeenten ondersteunen bij hun rol in de nieuwe Omgevingswet, cultuurhistorie onder de aandacht brengen in relatie tot ruimtelijke opgaven en beleidsvisies, en activiteiten ondersteunen rond ruimtelijke opgaven en in relatie tot archeologie en herbestemming. Daarvoor heeft de provincie een extra bedrag van € 300.000 gereserveerd. Daarmee is voor het Steunpunt Monumenten en Archeologie in totaal een meerjarige projectsubsidie van € 460.000 per jaar beschikbaar.

Stichting NMF en MOOI Noord-Holland stellen voor de uitvoering van de steunpunttaken een gezamenlijk activiteitenplan op. Dat bevat onder meer een website, digitale kennisbank, expertmeetings, vraagloket, kennisbijeenkomsten, contactdagen en uitgewerkte casestudies. Het Steunpunt richt zich daarbij in de eerste plaats op de ondersteuning van gemeenten, maar betreft een brede groep van organisaties uit het erfgoedveld bij de kennisbijeenkomsten, contactdagen, expertmeetings en casestudies. Dit varieert van eigenaren van maatschappelijk vastgoed (POM's) tot erfgoedverenigingen.

Ook ondersteunt het Steunpunt Monumenten en Archeologie middels een extra bijdrage vanuit rijksmiddelen (€ 12.500) de Digitale Erfgoedcoach. Deze functie ondersteunt erfgoedorganisaties door:

- Digitaal Erfgoed Loket: begeleiding bij het opstellen van informatie- en digitaliseringsbeleid voor de lange termijn;
- Deskundigheidsbevordering digitalisering en digitale collecties;
- Intervisie en verbinding met het landelijke netwerk.

De inhoudelijke samenwerking wordt jaarlijks geëvalueerd. De provincie is van plan om de huidige wijze van financiering te onderzoeken.

Probiblio

Probiblio is de samenwerkingspartner voor de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van bibliotheken. Probiblio werkt in opdracht van twee provincies (Noord-Holland en Zuid-Holland) aan de versterking van bibliotheken in beide provincies.

Stichting Plein C

Stichting Plein C coördineert en voert het provinciale programma uit voor CMK3, het programma Cultuureducatie met Kwaliteit in de periode 2021-2024.

Noord-Hollands Archief

Het Noord-Hollands Archief (NH Archief) beheert al sinds de 1923 de Provinciale Atlas, de historische beeldcollectie van de provincie Noord-Holland. Het NH Archief voert in opdracht van de provincie het beheer van de beeldcollectie uit en brengt de Provinciale Atlas op verschillende manieren onder de aandacht bij de inwoners van Noord-Holland. Dit past bij de ontwikkeling van het NH Archief van de afgelopen jaren tot een fysiek en online informatiecentrum over de geschiedenis van Noord-Holland. De activiteiten voor het verhalenplatform Oneindig Noord-Holland zijn sinds enkele jaren ook bij het NH Archief ondergebracht via een afzonderlijke subsidie.

Nationaal Restauratiefonds

Bij het Nationaal Restauratiefonds (NRF) brengt de provincie het Noord-Hollands Fonds voor Monumenten onder. Er wordt € 9,1 mln voor restauratie, herbestemming en verduurzaming toegevoegd aan de bestaande middelen in het fonds. Over de invulling van dit Noord-Hollands

Fonds voor Monumenten maakt de provincie binnen de kaders van het cultuurbeleid nieuwe afspraken met het NRF.

Cultuur+Ondernemen

De Noord-Hollandse Cultuurlening voor in totaal € 3 mln uit het Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds, is ondergebracht bij kennisplatform Cultuur+Ondernemen. Daartoe is een overeenkomst afgesloten met een looptijd van tien jaar.

6. Monitoring en evaluatie

Per thema zijn op hoofdlijnen doelstellingen en bijbehorende activiteiten geformuleerd. De resultaten hiervan worden gemonitord. Waar nodig worden de beleidsdoelen bijgesteld aan de hand van actuele ontwikkelingen. Resultaten van onderzoeken of de uitkomsten van de monitors kunnen ook aanleiding zijn voor tussentijdse beleidswijzigingen. Waar op voorhand bijstelling verwacht wordt, is dit in de toelichting bij het thema opgenomen. Het flexibele karakter van het cultuurbeleid geeft de mogelijkheid om bij te sturen wanneer dit noodzakelijk is.

Openbare onderzoeken en evaluaties worden gepubliceerd op <https://www.noord-holland.nl/>. Om kennis te delen over de resultaten van uitvoeringsregelingen onderzoekt de provincie de mogelijkheid om resultaten online te publiceren. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de resultaten van energiescans of van de uitvoeringsregeling regionale samenwerking. De doeltreffendheid van uitvoeringsregelingen wordt gemonitord. Daarnaast is er een aantal inhoudelijke monitoringsinstrumenten beschikbaar, zoals de Monumentenmonitor en de Cultuurmonitor MRA.

Eind 2023 wordt een voortgangsrapportage opgesteld over de eerste twee jaar van het geactualiseerde cultuurbeleid. Hierbij gaat het om nieuwe beleidsontwikkelingen zoals de stolpenstructuren. Op basis hiervan kunnen voorstellen gedaan worden voor eventuele beleidswijzigingen. In de voortgangsrapportage zal in ieder geval worden ingegaan op de stand van zaken van de geformuleerde resultaten. Ook zal evaluatie plaatsvinden van de effectiviteit van het Steunpunt Monumenten en Archeologie, van de werking van de nieuwe opzet uitvoeringsregelingen restauratie, herbesteding en verduurzaming en van de resultaten behaald door de Loods Herbesteding. Eind 2024 volgt een algehele evaluatie van de drie voorgaande jaren die verwerkt kunnen worden in verdere aanpassingen van het beleid.

7. Financiën

Hieronder staat het overzicht met de verdeling van de beschikbare middelen 2022-2025.

- In 2024 en 2025 zijn geen middelen opgenomen voor aanvulling van de reserve monumenten ten behoeve van de restauratie rijksmonumenten. De provincie heeft in 2019 in het coalitieakkoord 2019-2023 middelen ter beschikking gesteld als aanvulling op het restauratiebudget voor rijksmonumenten. In 2024 vervallen deze extra middelen.
- In 2025 vervallen de middelen voor Cultuureducatie met Kwaliteit (culturele infrastructuur) omdat het huidige programma t/m 2024 loopt.
- De investeringen in museum Kaap Skil (presentatie collectie onderwaterarcheologie) stoppen na 2022. Onderzoeken onderwaterarcheologie zijn opgenomen bij de opdrachten archeologie.

Cuurlandschap - Kwaliteit door ontwikkelen	2022	2023	2024	2025
2.1 Vanuit cultuurhistorische waarden sturing geven aan ruimtelijke ontwikkelingen				
Steunpunt Monumenten en Archeologie	460.000	460.000	460.000	460.000
Opdrachten Projecten landschap en cultuurhistorie	100.000	100.000	100.000	100.000
2.2 Investeren in provinciale structuren				
Molenfederatie	15.000	15.000	15.000	15.000
Noord-Hollands Archief/Oneindig Noord-Holland	124.000	124.000	124.000	124.000
Noord-Hollands Archief/Beheer en promotie Provinciale Atlas	136.000	136.000	136.000	136.000
UvR restauratie Rijksmonumenten NH	5.000.000	5.000.000	2.550.000	2.550.000
UvR Onderhoud Provinciale Monumenten	150.000	150.000	150.000	150.000
UvR Restauratie Provinciale Monumenten	400.000	400.000	400.000	400.000
UvR Historische molens	0	0	705.000	0
Opleidingen in restauratie technieken	17.000	17.000	17.000	17.000
Opdrachten Projecten cultuurhistorische structuren	255.000	255.000	255.000	255.000
2.3 Archeologie en archeologiemuseum Huis van Hilde				
Huis van Hilde beheer	401.000	412.000	423.000	434.000
Archeologisch depot	30.000	30.000	30.000	30.000
Kasteelterrein Nuwendoorn	38.000	38.000	38.000	38.000
Onderwaterarcheologie	1.000.000	100.000	0	0
Opdrachten Archeologie	787.000	799.000	803.000	944.000
Totaal lasten	8.913.000	8.036.000	6.206.000	5.653.000

Herbestemming - Behoud door verduurzaming	2022	2023	2024	2025
3.1 Ontwikkelen kennis en netwerk voor herbestemming en leegstand				
Opdrachten Herbestemming Monumenten	235.000	235.000	235.000	235.000
Loods Herbestemming	130.000	130.000	130.000	130.000
UvR Onderzoek duurzaam benutten monumenten	150.000	150.000	150.000	150.000
3.2 Stimuleren van het gebruik van erfgoed				
Opdrachten tbv Rijks- en provinciale monumenten	100.000	50.000	17.000	17.000
Totaal lasten	615.000	565.000	532.000	532.000

Culturele Infrastructuur - Ontwikkelen bovenlokaal netwerk	2022	2023	2024	2025
4.1 Stimuleren van Regionale Samenwerking				
Opdrachten en onderzoek	100.000	100.000	100.000	100.000
Opdrachten Regionale Samenwerking	106.000	106.000	106.000	106.000
4.2 Toegankelijk en bereikbaar houden van provinciaal bibliotheeknetwerk				
Subsidie	3.464.000	3.464.000	3.464.000	3.464.000
4.3 Bevorderen van de kwaliteit van cultuureducatie in het basisonderwijs				
Subsidie	750.000	750.000	750.000	0
Totaal lasten	4.420.000	4.420.000	4.420.000	3.670.000
Totaal	13.948.000	13.021.000	11.158.00	9.855.000

Bijlage Wettelijke taken en bestuurlijke afspraken

De provincie voert wettelijke taken uit op het gebied van bibliotheekondersteuning, monumentenzorg en archeologie. Daarnaast zijn er bestuurlijke afspraken over cultuureducatie en cultureel erfgoed met het Rijk.

Bibliotheken

Op 1 januari 2015 is de Wet Stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) in werking getreden. In dit stelsel zijn de minister, de provinciebesturen en de gemeentebesturen gezamenlijk verantwoordelijk voor een netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen. Dit netwerk wordt gevormd door:

- de lokale bibliotheken;
- de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's);
- de Koninklijke Bibliotheek (KB).

Binnen deze netwerken voeren de overheden taken uit die elkaar aanvullen. De afspraken zijn uitgewerkt in het Bibliotheekconvenant 2021-2023 en in een netwerkagenda. Het accent van het bibliotheekwerk ligt op drie maatschappelijke opgaven: een geletterde samenleving, participatie in de informatiesamenleving en een leven lang ontwikkelen.

De wettelijke taken voor provincies betreffen:

- Innovaties voor lokale bibliotheken in overeenstemming met de innovatieagenda van de Koninklijke Bibliotheek;
- Interbibliothecair leenverkeer;
- Collectiebeleid;
- Netwerken en allianties.

Monumenten en archeologie

De bescherming van het cultureel erfgoed is per 1 juli 2016 geregeld in de Erfgoedwet, die verschillende wetten en regels vervangt, waaronder de Monumentenwet uit 1988. Onderdelen van de Monumentenwet die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving gaan over naar de nieuwe Omgevingswet.

De wettelijke taken voor provincies betreffen:

- Advies over aanwijzingen, sloop of wijziging van (archeologische) rijksmonumenten buiten de bebouwde kom;
- Toetsing van cultuurhistorische/archeologische aspecten bij provinciale vergunningverlening;
- Borging cultuurhistorische waarden bij ruimtelijke ingrepen door de provincie zelf;
- Instandhouding en ontsluiting van een provinciaal depot voor bodemvondsten;
- Het duurzaam behoud / beheer van het archeologisch erfgoed *in situ* door gebiedsbescherming, het aanwijzen van (gemeentegrensoverschrijdende) provinciale archeologische aandachtsgebieden en landschappen;
- Het borgen van het archeologische belang in die gevallen waarin de provincie geheel of gedeeltelijk optreedt als bevoegd gezag, te weten: projecten die gemeentegrenzen overschrijden (onder andere bij provinciale inpassingsplannen, infrastructuur en landinrichting), MER-plichtige ingrepen, ontgrondingen en bodemsaneringen;
- Interbestuurlijk toezicht ten aanzien van de uitvoering van wettelijke erfgoedtaken door gemeenten.

Bestuurlijke afspraken

Naast de uitvoering van wettelijke taken voeren provincies eigen cultuurbeleid. Daarbij maken ze afspraken over beleidsafstemming en taken die zij in elk geval op zich nemen. In 2012 hebben de provincies een Algemeen Kader Interbestuurlijke verhoudingen afgesloten met VNG en OCW. De kerntaak wordt in dat kader als volgt geformuleerd:

‘Cultuur is een kerntaak van provincies waar dit de lokale belangen overstijgt. Provincies zijn verantwoordelijk voor bovengemeentelijke coördinatie op regionaal niveau. Provincies zetten zich in voor de diversiteit en spreiding van culturele voorzieningen in de regio en zijn verantwoordelijk voor de financiering van provinciale collecties.’

Op het gebied van erfgoed is in dit bestuurlijk kader afgesproken dat de provincies zich inzetten voor het behoud en de ontwikkeling van erfgoed en het verbinden van erfgoedbeleid met ruimtelijk beleid. Met betrekking tot cultuureducatie is in het bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs 2013-2023 afgesproken dat het Rijk, de provincies en de gemeenten gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen om alle kinderen en jongeren kennis te laten maken met cultuur. Dit wordt onder andere uitgewerkt binnen het programma Cultuureducatie met Kwaliteit.

In 2012 zijn er namens de provincies afspraken gemaakt tussen IPO en het ministerie van OCW over een duurzame en effectieve erfgoedzorg in het kader waarvan het Rijk jaarlijks € 20 mln stort in het provinciefonds ten bate van restauraties van rijksmonumenten. De provincies verdelen deze middelen onderling en zorgen voor verdubbeling van deze middelen vanuit de regio. De afspraken zijn in 2015 herbevestigd.

Provinciaal cultuurbeleid in relatie tot landelijk beleid

De Raad voor Cultuur heeft in zijn verkenning van 2017 aandacht gevraagd voor de stedelijke regio. Naar aanleiding van deze verkenning heeft de minister van OCW in haar visiebrief van maart 2018 regio's opgeroepen een regionaal cultuurprofiel op te stellen. De provincie Noord-Holland heeft, samen met de gemeenten in de Metropoolregio Amsterdam (MRA), een regioprofiel opgesteld: Meer dan de delen, Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed 2019-2024. Het regioprofiel van Noord-Holland Noord wordt in 2021 aan de minister aangeboden. Deze regioprofielen omvatten de gezamenlijke ambities en thema's van de partners, die mede aansluiting kunnen vinden bij landelijk en toekomstig beleid.